

ΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ / ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Πτυχιακή εργασία

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΣΤΗ
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ (ΣΥΣΣΙΤΙΑ, ΤΡΑΠΕΖΕΣ
ΤΡΟΦΙΜΩΝ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΑΝΤΟΠΩΛΕΙΑ ΚΛΠ).
ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Φοιτήτρια:

Μπαρμπέρη Γεωργία

ΑΜ:14881

Μεσολόγγι 2018

ΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ / ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Πτυχιακή εργασία

Ο ρόλος της κοινωνίας των πολιτών στη
διαχείριση της κρίσης (συσσίτια, τράπεζες
τροφίμων, κοινωνικά παντοπωλεία κλπ).

Μελέτη περίπτωσης

Φοιτήτρια:

Μπαρμπέρη Γεωργία

ΑΜ:14881

Επιβλέπουσα καθηγήτρια
Δρ Παναγιώτα Βάθη

Μεσολόγγι 2018

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	5
Πρόλογος.....	6
Εισαγωγή.....	7
Κεφάλαιο 1 ^ο : Η κρίση στην Ελληνική κοινωνία.....	9
1.1 Η οικονομική και κοινωνική κρίση στην Ελλάδα.....	9
1.2 Οι κοινωνικές ομάδες που πάσχουν.....	13
Κεφάλαιο 2 ^ο : Ανάλυση της Κοινωνίας των Πολιτών.....	16
2.1 Ορίζοντας την Κοινωνία των Πολιτών.....	16
2.2 Κοινωνία των Πολιτών και κοινωνικό κεφάλαιο.....	18
2.3 Η Κοινωνία των Πολιτών πριν την οικονομική κρίση.....	20
2.4 Η Κοινωνία των πολιτών μετά την είσοδο της οικονομικής κρίσης.....	21
Κεφάλαιο 3 ^ο : Φορείς της κοινωνίας των πολιτών.....	24
3.1 Συσσίτια.....	24
3.2 Τράπεζα τροφίμων (Ίδρυμα για την καταπολέμηση της πείνας).....	26
3.3 Κοινωνικά Παντοπωλεία.....	29
3.4 Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις.....	30
Κεφάλαιο 4ο : Δομές προσφοράς στην Πάτρα.....	33
Βιβλιογραφία.....	42
Παράρτημα.....	44

Περίληψη

Στη συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία, επιχειρείται να διερευνηθεί ο ρόλος που διαδραματίζει η κοινωνία των πολιτών στον τρόπο διαχείρισης της κρίσης. Η κοινωνία των πολιτών παρουσιάζεται μέσα από διάφορες θεωρητικές προσεγγίσεις από την εποχή του Τζον Λοκ, μέχρι και την σύγχρονη. Η κοινωνία των πολιτών ως έννοια εμφανίζεται τόσο σε παγκόσμιο, όσο και σε εθνικό πλαίσιο, και μπορεί να αποτελέσει ένα μέσο διαχείρισης της κρίσης.

Συγκεκριμένα, η Ελλάδα βιώνει μία οικονομική-κοινωνική κρίση κατά την διάρκεια των τελευταίων ετών, η οποία φαίνεται να επηρεάζει ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού. Οι συνθήκες που έχουν δημιουργηθεί, συντελούν στην εξαθλίωση πολλών κοινωνικών ομάδων. Η κοινωνία των πολιτών αποτελεί μια πρωτοβουλία από τους πολίτες προς τους πολίτες. Λειτουργεί έτσι ώστε να συνδράμει αυτούς που έχουν ανάγκη, ενώ ο ρόλος της είναι ιδιαίτερα σημαντικός στην γενικότερη διαχείριση της κρίσης.

Στην εργασία αυτή θα γίνει ανάλυση της κρίσης στην Ελληνική κοινωνία, τόσο σε οικονομικό, όσο και σε κοινωνικό επίπεδο. Στην συνέχεια θα γίνει εμβάθυνση στον ορισμό της κοινωνίας των πολιτών, και συσχέτισή της με την διαχείριση της κρίσης. Τέλος, θα παρουσιαστούν φορείς και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, οι οποίοι θα διαχωριστούν ανάλογα με την θεματολογία των δράσεών τους. Οι φορείς αυτοί αποτελούν απόδειξη πως τα τελευταία χρόνια υπάρχει μία ευαισθητοποίηση για τις ευπαθείς ομάδες, όσο αφορά την παροχή υπηρεσιών.

Λέξεις κλειδιά: οικονομική κρίση, κοινωνική κρίση, κοινωνία των πολιτών, συμμετοχή, φορείς της κοινωνίας των πολιτών.

Πρόλογος

Στα πλαίσια εκπόνησης της πτυχιακής εργασίας, επιλέχθηκε προς διερεύνηση το θέμα «Ο ρόλος της κοινωνίας των πολιτών στη διαχείριση της κρίσης (συσσίτια, τράπεζες τροφίμων, κοινωνικά παντοπωλεία κλπ)». Το συγκεκριμένο ζήτημα παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον τόσο ως προς τη θεματολογία του, όσο και ως προς τα ευρήματα.

Η διαχείριση της κρίσης έχει απασχολήσει κατά περιόδους έντονα τον επιστημονικό χώρο, καθώς είναι μία συνθήκη η οποία επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό όλο το φάσμα της καθημερινής ζωής των ατόμων. Η κοινωνία των πολιτών έρχεται να δημιουργήσει διεξόδους και λύσεις στα φαινόμενα που σχετίζονται με την κρίση. Είναι πολύ σημαντικό επομένως να διερευνηθεί η κοινωνία των πολιτών ως έννοια, αλλά και να παρουσιαστούν φορείς που δρουν στα πλαίσια αυτά. Τέλος θα συσχετιστεί η κοινωνία των πολιτών και οι φορείς της με την διαχείριση της κρίσης.

Εισαγωγή

Καθημερινά, και ολοένα και περισσότερο, παρατηρούνται στην Ελλάδα περιστατικά που σχετίζονται με την οικονομική κρίση που μαστίζει τις κοινωνίες τόσο σε εθνικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι διαστάσεις της κρίσης σχετίζονται με την οικονομική ύφεση αλλά και με την κοινωνική κατάρρευση των δομών. Τα κρούσματα της κρίσης έχουν σημαντικό αντίκτυπο στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων αφού στις περισσότερες περιπτώσεις οι δυσκολίες σχετίζονται ακόμα και με τον βιοπορισμό και την στέγαση. Είναι ανάγκη να υπάρξει η κατάλληλη ευαισθητοποίηση και δραστηριοποίηση τόσο του κράτους όσο και των πολιτών γενικότερα, με σκοπό την αντιμετώπιση και την αποτελεσματικότερη διαχείριση της κρίσης.

Στην προσπάθεια αυτή εξαιρετικά σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η κοινωνία των πολιτών ως αποτέλεσμα της αλληλέγγυας οικονομίας. Η κοινωνία των πολιτών αποτελεί μία δράση από τους πολίτες για τους πολίτες και στοχεύει στην στήριξη των ευπαθών ομάδων του κοινωνικού συνόλου. Η έννοια της κοινωνίας των πολιτών είναι αρκετά δύσκολο να προσδιοριστεί με σαφήνεια, καθώς έχουν διατυπωθεί αρκετές απόψεις, ενώ ο καθένας αντιλαμβάνεται με διαφορετικό τρόπο την έννοια και την σημασία της. Ακόμα, η κοινωνία των πολιτών έχει περάσει από αρκετούς μετασχηματισμούς κατά την διάρκεια των χρόνων και φαίνεται να επηρεάζεται άμεσα από τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν σε κάθε κοινωνία. Οι συνθήκες αυτές είναι που δημιουργούν τις ανάγκες στα άτομα, και έτσι χρειάζονται βοήθεια.

Στην συγκεκριμένη εργασία θα γίνει μία προσπάθεια ανάλυσης της οικονομικής και κοινωνικής κρίσης, σε συνάρτηση με την κοινωνία των πολιτών. Ακόμα, θα οριστεί η έννοια της κοινωνίας των πολιτών καθώς επίσης θα αποτυπωθεί η σημασία της για τις κοινωνικές δομές, και για την διαχείριση της κρίσης. Επίσης, θα διατυπωθεί η

διαφορά της κοινωνίας των πολιτών πριν και μετά την οικονομική κρίση, καθώς υπάρχουν αρκετές και έντονες διαφοροποιήσεις. Για την λειτουργία της κοινωνίας των πολιτών είναι πολύ σημαντικοί οι φορείς που δημιουργούνται στα πλαίσια αυτά, ενώ εξίσου σημαντικός είναι και ο ρόλος του εθελοντισμού για την αποδοτικότητα των φορέων. Τέλος, θα γίνει εκτενής αναφορά σε συγκεκριμένους φορείς της κοινωνίας των πολιτών, έτσι ώστε να κατανοηθεί ο χώρος και ο τρόπος δράσης.

Κεφάλαιο 1^ο: Η κρίση στην Ελληνική κοινωνία

1.1 Η οικονομική και κοινωνική κρίση στην Ελλάδα

Ο όρος «κρίση», σύμφωνα με τη νεωτερική του ερμηνεία, περιστρέφεται γύρω από το νόημα της ασθένειας και της νοσηρότητας, την έννοια της αμφιταλάντευσης των δυνάμεων που συγκρούονται σε μια κοινωνία, της παρακμής, της αποδιοργάνωσης, του κλονισμού, της κατάστασης πριν από την κατάρρευση και τον αφανισμό (Φωτόπουλος, 2007). Η Ελληνική κοινωνία στην διάρκεια των τελευταίων ετών βιώνει μία έντονη οικονομική κρίση, η οποία σταδιακά επηρεάζει το σύνολο της ζωής των ανθρώπων. Συγκεκριμένα, το 2010, η ελληνική οικονομία εισήλθε σε μια βαθιά, δομική και πολύπλευρη κρίση, τα κύρια χαρακτηριστικά της οποίας είναι το μεγάλο δημοσιονομικό έλλειμμα και το πολύ υψηλό δημόσιο χρέος (Economou C., Kaitelidou D., 2014). Η περίοδος αυτή είναι αρκετά δύσκολη καθώς η κρίση αποτελεί την δυσμενέστερη που μαστίζει την Ελλάδα μετά την μεταπολεμική της ιστορία. Η οικονομική κατάρρευση και εξαθλίωση είναι χαρακτηριστικό της κρίσης, η οποία επηρεάζει διαφορετικούς τομείς της καθημερινότητας, και δημιουργεί πολλές δυσκολίες στα άτομα.

Ειδικότερα, το ζήτημα της οικονομικής κρίσης, σχετίζεται με κοινωνίες στις οποίες

[Εικόνα 1](#) Σκίτσο για την κρίση

μειώνονται ολοένα και περισσότερο οι οικονομικές τους δραστηριότητες. Η οικονομική κρίση έχει απασχολήσει κατά το παρελθόν τους επιστήμονες, και συνεχίζει να τους απασχολεί ακόμα και σήμερα, καθώς αποτελεί ένα φαινόμενο το οποίο έχει παρατηρηθεί πως εμφανίζεται σε

διάφορες κοινωνίες και κράτη επηρεάζοντας το σύνολο της ζωής των ανθρώπων. Για τον λόγο αυτό έχει απασχολήσει έντονα τόσο τους κοινωνικούς επιστήμονες, όσο και τους οικονομικούς αναλυτές. Η δημιουργία της οικονομικής κρίσης φαίνεται να επηρεάζεται από διαφορετικά αίτια και έχει διαφορετικά χαρακτηριστικά και δυναμική και μελετάται ξεχωριστά ανάλογα την εκάστοτε περίπτωση.

Το ζήτημα της κρίσης στην Ελλάδα είναι πολύ σημαντικό καθώς επηρεάζει το σύνολο της ζωής των ανθρώπων. Συγκεκριμένα, ξεκινώντας από την εκπαίδευση, υπάρχει έντονο το φαινόμενο της οικονομικής ανικανότητας να στηρίξει εκπαιδευτικά προγράμματα και πρωτοβουλίες που σχετίζονται με τον τομέα αυτό. Ακόμα και σήμερα υπάρχει σημαντική μερίδα του πληθυσμού η οποία δε δύναται να συμμετάσχει στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Ακόμα, την ίδια αδυναμία για κάλυψη των οικονομικών αναγκών, εμφανίζει και ο τομέας της υγείας, όπου παρατηρούνται μεγάλες ελλείψεις τόσο ως προς το προσωπικό, όσο και ως προς τους διαθέσιμους πόρους. Πιο συγκριμένα, το δημόσιο σύστημα υγείας παρουσιάζει έντονες προβληματικές αδυνατώντας να προσφέρει ποιοτική περίθαλψη σε όσους έχουν ανάγκη. Η μικρή διαθεσιμότητα σε πόρους και ιατρικό προσωπικό, σε συνδυασμό με τον μεγάλο αριθμό ασθενών, συνθέτουν ένα σύστημα υγείας το οποίο δεν συνάδει με μία ευρωπαϊκή χώρα. Τίθεται λοιπόν το ζήτημα για την επιτακτική αναδιοργάνωση των τομέων με την διάθεση των απαραίτητων οικονομικών πόρων.

Επιπλέον, ως αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης, δεν θα μπορούσε να μην αναφερθεί το φαινόμενο της ανεργίας. Η ανεργία αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα των σύγχρονων κοινωνιών καθώς το φάσμα των επιπτώσεών της είναι μεγάλο και διαπερνά το σύνολο της ζωής ενός ανθρώπου, ενώ τα ποσοστά της φαίνεται να έχουν έντονα αυξητικές τάσεις. Σημαντικό είναι όμως να ορίσουμε την έννοια της ανεργίας. Σύμφωνα λοιπόν με το γενικά αποδεκτό ορισμό, άνεργοι είναι όσοι είναι ικανοί προς εργασία, θέλουν να εργασθούν με τον τρέχοντα μισθό αλλά δεν βρίσκουν απασχόληση. Τα τρία αυτά κριτήρια, δηλ. ικανότητα, επιθυμία και ύπαρξη θέσεων απασχόλησης, προσδιορίζουν την κατηγορία των εργατών που θεωρούνται άνεργοι (Θεοδώρου, 1998).

Η ανεργία καθιστά σε μεγάλο ποσοστό τα άτομα αδύναμα ακόμα και να βιοποριστούν, καθώς δεν διαθέτουν τους απαραίτητους οικονομικούς πόρους. Το ζήτημα ωστόσο της ανεργίας εκτός από εμφανής οικονομικές επιπτώσεις επιφέρει κοινωνικές και ψυχολογικές. Τα άτομα που βρίσκονται αντιμέτωπα με την ανεργία, δεν βιώνουν μόνο την οικονομική εξαθλίωση, αλλά και την ψυχολογική καθώς δεν αισθάνονται πως προσφέρουν στο κοινωνικό σύνολο, ενώ έχουν την ικανότητα και την επιθυμία.

Όλα αυτά τα πεδία τα οποία προαναφέρθηκαν, καθώς και πλήθος άλλων που εμπεριέχονται σε αυτά, είναι αποτελέσματα της έντονης οικονομικής ύφεσης που παρατηρείται τόσο στην Ελλάδα, όσο και γενικότερα στην Ευρώπη. Οι κυβερνήσεις και οι κρατικοί φορείς πρέπει να δράσουν έτσι ώστε να αντιμετωπιστεί αυτή η κρίση μειώνοντας τις αρνητικές επιπτώσεις που εμφανίζονται. Έτσι, σταδιακά θα υπάρξει καλύτερευση των συνθηκών οι οποίες θα διευκολύνουν σε μεγάλο βαθμό την καθημερινότητα των ατόμων.

Είναι σημαντικό επομένως να γίνουν συντονισμένες προσπάθειες και στοχευόμενες έτσι ώστε να μπορέσει να διαφύγει η Ελλάδα από την κρίση. Ωστόσο θα πρέπει να

γίνει μία σωστή εκτίμηση των πραγματικών συνθηκών για να δημιουργηθεί ένα κατάλληλο σχέδιο δράσης. Ακόμα, ιδιαίτερο είναι το ζήτημα της ενίσχυσης των ατόμων που έχουν πληγεί περισσότερο από την κρίση.

[Εικόνα 2 Αντίκτυπο της κρίσης](#)

Υπάρχει λοιπόν μία επιτακτική ανάγκη για επίλυση του ζητήματος της οικονομικής κρίσης με στόχο την κοινωνική ανάταξη. Αυτό θα συμβεί με θεσμικές και πολιτικές αλλαγές αλλά και με σωστή εκμετάλλευση των ευκαιριών που παρέχονται σε κάθε περίπτωση.

Η οικονομική κρίση, η οποία αναφέρθηκε εκτενέστερα και παραπάνω, φαίνεται να συνθέτει και ένα άλλο είδος κρίσης, με τις συνθήκες που δημιουργεί. Έτσι, οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης δεν περιορίζονται μόνο στην οικονομική ύφεση, αλλά επηρεάζει και την κοινωνική δομή. Η κοινωνική συνείδηση έχει επίσης συρρικνωθεί δραστικά. Με τον όρο κοινωνική συνείδηση αναφερόμαστε στις αρχές συμβίωσης που αποδέχονται οι πολίτες παρά τις διαφορετικές απόψεις και επιδιώξεις τους. Η κοινωνική συνείδηση συνδέεται άρρηκτα με την αποδοτικότητα και τις δράσεις των φορέων της κοινωνίας των πολιτών. Έτσι γίνεται λόγος για μία κοινωνική κρίση που πλήττει την Ελλάδα και αρκετές χώρες της Ευρώπης. Η κοινωνική κρίση δεν αποτελεί μόνο αποτέλεσμα της οικονομικής ύφεσης αλλά και

του τρόπου με τον οποίο αυτή ερμηνεύτηκε. Στην Ελλάδα, οι πολίτες, στη μεγαλύτερή τους πλειοψηφία, έχουν σχηματίσει την πεποίθηση ότι το πολιτικό-κοινωνικό σύστημα δεν τους εξασφαλίζει πια ικανοποιητικές συνθήκες ζωής. Έτσι, πολλοί από αυτούς, επικεντρώνονται στο ατομικό τους συμφέρον και στον τρόπο που θα επιλύσουν πιθανά δικά τους προβλήματα, και δεν είναι πρόθυμοι να συμβάλλουν σε μία κοινή προσπάθεια για το καλό του κοινωνικού συνόλου. Φαίνεται πως μελλοντικά εξελίσσεται σε μια χρησιμοθηρική και διεφθαρμένη κοινωνία, που πανικοβάλλεται ακόμη και στην ιδέα ότι θα μπορούσε να χάσει κάτι από την υλική της ευδαιμονία.

Ένα από τα κυριότερα χαρακτηριστικά που εντάσσονται στην κοινωνική κρίση είναι αυτό της ανεργίας. Η ανεργία αποτελεί πολύ σοβαρό ψυχοκοινωνικό παράγοντα που προκαλεί άγχος και έχει ενταθεί ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια λόγω οικονομικής κρίσης (Τζελεπάκη, 2013). Οι άνεργοι ενώ έχουν την επιθυμία και τις ικανότητες να εργασθούν δεν δύνανται λόγω των συνθηκών που υπάρχουν. Έτσι, η απώλεια ή η μη εύρεση εργασίας συνεπάγεται και με συναισθηματικά προβλήματα καθώς το άτομο βιώνει έντονα την απόρριψη, και το αίσθημα της μη προσφοράς στο κοινωνικό σύνολο με αποτέλεσμα πολλές φορές να θεωρεί τον εαυτό του άχρηστο. Ακόμα, λόγω της μη συμμετοχής του στον εργασιακό χώρο αποκλείεται από σημαντικές φάσεις της ζωής. Αυτό ενέχει κινδύνους για αποκλεισμό από το κοινωνικό σύνολο ένα εξαιρετικά σημαντικό ζήτημα.

Ακόμα, τα τελευταία χρόνια, η οικονομική κρίση που πλήττει την Ελλάδα επιβαρύνει το βιοτικό επίπεδο των Ελλήνων πολιτών αλλά και όσων μεταναστών φιλοξενούνται στο έδαφός της (Παπαγεωργίου, Τσιρώνης 2013). Το μεγάλο μεταναστευτικό ρεύμα που παρατηρήθηκε ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, έχει αυξήσει την κοινωνική κρίση καθώς το ποσοστό των ατόμων που έχουν ανάγκη έχει σημειώσει σημαντική άνοδο. Έτσι, μεγάλο ποσοστό μεταναστών παραμένει στην Ελλάδα, παρά τα οικονομικά προβλήματα, έχοντας οργανώσει τη ζωή του με τον ένα ή τον άλλο τρόπο (Παπαγεωργίου, Τσιρώνης 2013). Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν ωστόσο είναι αρκετές και μπορεί να σχετίζονται με τον βιοπορισμό, αλλά ακόμα και με την γενικότερη ένταξή τους στο κοινωνικό σύνολο. Ακόμα, παράγοντας της κοινωνικής κρίσης αποτελούν γενικότερα οι ανισότητες που δημιουργούνται στην καθημερινότητα και διαπερνούν όλες τις δραστηριότητες της ζωής του ανθρώπου.

1.2 Οι κοινωνικές ομάδες που πάσχουν

Οι κοινωνικά ευπαθείς ή ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά με τους υπόλοιπους ανθρώπους, ωστόσο υπάρχουν κάποια τα οποία λειτουργούν διαφοροποιητικά ως προς το κοινωνικό σύνολο και πολλές φορές εξαιτίας αυτών, αποκλείονται. Η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού δεν είναι αποκρυσταλλωμένη. Τα κύρια ωστόσο στοιχεία του είναι ο πολυδιάστατος χαρακτήρας των αποστερήσεων, η χρονική επιμονή και η συγκέντρωσή του σε συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού ή περιοχές (Καβουνίδη, 2002). Έτσι, κάποιοι άνθρωποι ή κάποιες ομάδες πάσχουν αντιμετωπίζοντας σοβαρότερα και περισσότερα προβλήματα από άλλες. Ωστόσο για να ανταπεξέλθουν στις συνθήκες που βιώνουν χρειάζονται την στήριξη και την προσφορά από τους συναθρώπους τους, καθώς οι ίδιοι είναι ανήμποροι και οι κρατικοί φορείς ανεπαρκείς. Παρακάτω θα αναφερθούν ενδεικτικά κάποιες ομάδες που πάσχουν από την οικονομική κρίση και τις συνθήκες που έχει δημιουργήσει.

Ανεργοί

Το ποσοστό των ανέργων έχει ιδιαίτερα αυξητικές τάσεις επηρεαζόμενο από τις οικονομικές συνθήκες που έχουν δημιουργηθεί τόσο στην Ελλάδα όσο και γενικότερα στην Ευρώπη. Τα ποσοστά ποικίλουν ανάλογα την χώρα αλλά και την ηλικιακή ομάδα στην οποία ανήκουν τα άτομα. Τόσο στην Ελλάδα όσο και στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, οι νέοι 15-24 αντιμετωπίζουν σημαντικά

προβλήματα ανεργίας όπως φαίνεται και από τον παρακάτω πίνακα.

Εικόνα 3 Πίνακας με τα ποσοστά ανεργίας στην Ευρώπη

Ακόμα αυξημένα είναι και τα ποσοστά ανεργίας σε μεγαλύτερες ηλικίες, περιπτώσεις οι οποίες είναι αρκετά δύσκολο να βρουν εκ νέου μια εργασία. Έχουν παρατηρηθεί ακόμα και περιπτώσεις στις οποίες αδυνατώντας το άτομο να συντηρήσει την οικία του βρίσκεται άστεγος. Τα άτομα αυτά χρειάζονται άμεσα βοήθεια τόσο από το ίδιο το κράτος όσο και από αρμόδιους φορείς που δραστηριοποιούνται στα πλαίσια της κοινωνίας των πολιτών.

Ηλικιωμένοι – Συνταξιούχοι

Στα πλαίσια της οικονομικής κρίσης αναπόφευκτα το Κράτος προχώρησε σε μειώσεις συντάξεων. Οι συνταξιούχοι γενικότερα, αλλά και οι ηλικιωμένοι φαίνεται να πλήττονται ιδιαίτερα από τις συνθήκες που επικρατούν. Οι συνταξιούχοι οι οποίοι στην πλειοψηφία τους είναι ηλικιωμένοι δυσκολεύονται να ζήσουν αξιοπρεπώς. Εκτός από το ζήτημα της τροφής, αντιμετωπίζουν ανάλογη δυσκολία στην κάλυψη της ιατροφαρμακευτικής τους περίθαλψης. Τα φάρμακα που χρειάζονται σε συνδυασμό με τις καθημερινές βασικές τους ανάγκες, δεν δύναται να καλυφθούν από την πενιχρή σύνταξη που λαμβάνουν από το κράτος. Έτσι, αποτελούν μία από τις πλέον ευπαθείς ομάδες, η οποία χρήζει άμεσης παρέμβασης.

Μετανάστες – Πρόσφυγες

Τα τελευταία χρόνια, η εισροή των μεταναστών στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες έχει αναδειχθεί από τα πλέον σημαντικά κοινωνικά ζητήματα με επιπτώσεις ακόμα και στην οικονομία των κρατών. Οι ανάγκες του αυξημένου ποσοστού των μεταναστευτικών αφορούν τόσο την σίτιση και την στέγασή τους, όσο και την ιατροφαρμακευτική τους περίθαλψη καθώς οι περισσότεροι από αυτούς είναι ιδιαίτερα ταλαιπωρημένοι και με προβλήματα υγείας εξαιτίας των συνθηκών που ζούσαν. Πολλά από τα κράτη που έχουν δεχθεί στους κόλπους τους σημαντικό ποσοστό μεταναστών, αδυνατούν να καλύψουν τις ανάγκες τους. Ένα από αυτά τα κράτη είναι και η Ελλάδα. Σημαντική βοήθεια στην προσπάθεια για κάλυψη των αναγκών αποτελούν τόσο τα κονδύλια που προέρχονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, όσο και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις οι οποίες παράγουν εξαιρετικά σημαντικό έργο.

Όλες οι παραπάνω ομάδες, καθώς και αρκετές άλλες που εμπίπτουν σε αυτές έχουν πληγεί έντονα από την κρίση και τα προβλήματα που έχει δημιουργήσει. Τα εισοδήματα των περισσότερων από τους προαναφερθέντες, είναι τόσο χαμηλότερα από τον μέσο ατομικό ή οικογενειακό όρο που αποκλείονται πράγματι από τα συνήθη πρότυπα διαβίωσης (Πετράκη – Υφαντόπουλος, 2014). Για τον λόγο αυτό χρειάζεται άμεσα η δραστηριοποίηση του κοινωνικού συνόλου, αναλαμβάνοντας πρωτοβουλίες ή συμμετέχοντας σε δράσεις, καθώς η δυναμική των κρατικών φορέων αποδεικνύεται ανεπαρκής. Είναι πολύ σημαντικό επομένως να δημιουργηθούν οι κατάλληλες δομές που θα προσφέρουν την απαραίτητη βοήθεια και θα λειτουργούν με τρόπο υποστηρικτικό για τα άτομα αυτά.

Κεφάλαιο 2^ο: Ανάλυση της Κοινωνίας των Πολιτών

2.1 Ορίζοντας την Κοινωνία των Πολιτών

Η έννοια της Κοινωνίας των Πολιτών είναι δύσκολο να ορισθεί απόλυτα, καθώς υπάρχουν διαφορετικές θεωρήσεις που την αφορούν, από την γέννησή της μέχρι και σήμερα. Ακόμα, ο καθένας μπορεί να αντιλαμβάνεται με διαφορετικό τρόπο το περιεχόμενο της έννοιας αυτής. Έτσι, κάθε άτομο, μέσα από την

ανάγνωση των διαφορετικών προσεγγίσεων και σε συνδυασμό με την προσωπική του εμπειρία και γνώση, μπορεί να δημιουργήσει ένα δικό του εννοιολογικό προσδιορισμό, τον οποίο θα αντιλαμβάνεται καλύτερα. Ωστόσο η Κοινωνία των Πολιτών και οι δράσεις που γίνονται στο πλαίσιο αυτό, δεν αντιμετωπίζονται πάντοτε θετικά από το κοινωνικό σύνολο. Οι αντιρρήσεις εκφράζονται κυρίως από τα άτομα που δεν ενστερνίζονται τις ίδιες πεποιθήσεις και δεν συμμετέχουν στηρίζοντας τις δράσεις και τους φορείς.

[Εικόνα 4 Κοινωνία των πολιτών και αλληλεγγύη](#)

Η κλασσική πλέον, προσέγγιση – χρήση της έννοιας τοποθετεί την κοινωνία των πολιτών ανάμεσα στο κράτος (ή το κομματικό - κρατικό σύστημα) και την αγορά ή, κατ' άλλους το νοικοκυριό (Νικολόπουλος, Καπογάννης, 2013). Συγκεκριμένα, πρόκειται, για «έναν αυτοκυβερνώμενο κοινωνικό χώρο αποτελούμενο από θεσμούς, ομάδες, οργανώσεις, οι οποίες λειτουργούν και κατά του άκρατου ατομικισμού της αγοράς και κατά του κρατικού αυταρχισμού» (Μουζέλης, 2002).

Ως κοινωνία πολιτών μπορεί να χαρακτηριστεί το σύνολο των συσσωματώσεων (κινημάτων οργανώσεων, και φορέων), που μπορεί να έχουν τυπικά, δηλαδή νομικά, αναγνωρισμένη ή άτυπη (ανεπίσημη) μορφή, εντάσσονται στον χώρο ανάμεσα στο κράτος και την αγορά και δραστηριοποιούνται όχι για την απόκτηση οικονομικών οφελών, αλλά για την παροχή υπηρεσιών προς τα άτομα ή τις κοινωνικές ομάδες που πάσχουν. Ακόμα, συχνά λειτουργούν με τρόπο συμπληρωματικό προς τις δημόσιες

υπηρεσίες ή μπορεί και σε κάποιες περιπτώσεις να τις υποκαθιστούν πλήρως (π.χ. τα δίκτυα κοινωνικής αλληλεγγύης). Ο όρος αυτός προϋποθέτει την ύπαρξη οργανωμένων ομάδων, οι οποίες δραστηριοποιούνται έτσι ώστε να επιτυγχάνεται ένας κοινός σκοπός. Με αυτή την έννοια, η κοινωνία των πολιτών αποτελείται μόνο από ενεργούς πολίτες (Γιαννής, 2002). Οι οργανώσεις στα πλαίσια της Κοινωνίας των Πολιτών, μπορεί να περιλαμβάνουν μη κυβερνητικές οργανώσεις, φιλανθρωπικά σώματα, θρησκευτικές οργανώσεις ή και ιδρύματα.

Ακόμα σύμφωνα με έναν άλλο ορισμό, η κοινωνία πολιτών είναι ο αυτοτελής χώρος μεταξύ της ιδιωτικής οικονομίας και της ατομικής σφαίρας από την μία, και τον επίσημων πολιτικών θεσμών της κοινωνίας από την άλλη, τους οποίους αναπόδραστα συμπληρώνει χωρίς να υποκαθιστά, μέσα στον οποίο (χώρο) διασφαλίζεται η ποιότητα και το βάθος μιας συμμετοχικής και αλληλοελεγχόμενης δημοκρατίας και καταξιώνεται ένα κοινωνικώς υπεύθυνο και ατομικώς ανεξάρτητο άτομο, με πλήρη συνείδηση της οικουμενικότητας των κοινών προβλημάτων, της τοπικότητας της συλλογικής δράσης και του ηθικού προορισμού του κάθε συνειδητού και ενεργού, - όχι μόνο ανά τετραετία – πολίτη (Γιαννής, 2002).

Η Κοινωνία των Πολιτών διαφοροποιείται σε σχέση με τον λαό ως εκλογικό σώμα, καθώς δεν εμπεριέχει πολιτικά κριτήρια. Συγκεκριμένα, μέσα στον χώρο της Κοινωνίας των Πολιτών οι πολίτες δρουν ως μονάδες και, σε κάποιο βαθμό, ως πρωτογενή πολιτικά υποκείμενα, τα οποία, όμως, δεν συνιστούν μία συνειδητοποιημένη και οργανωμένη πολιτική οντότητα (Γιαννής, 2002). Στα πλαίσια της Κοινωνίας των Πολιτών, τα άτομα ενδιαφέρονται για το κοινωνικό σύνολο με τον ίδιο τρόπο που ενδιαφέρονται και για τον εαυτό τους, ενώ δρουν με κριτήριο το γενικό και όχι το ατομικό συμφέρον. Οι δράσεις της κοινωνίας των πολιτών αποτελούν σύμφωνα με τα παραπάνω κοινωνικές δράσεις, ωστόσο δεν προσδιορίζονται όλες οι κοινωνικές δράσεις στα πλαίσια της κοινωνίας των πολιτών.

Σημαντικό στοιχείο στην Κοινωνία των Πολιτών διαδραματίζει η έννοια του εθελοντισμού. Οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών όπως προαναφέρθηκε δεν αποτελούν μόνο τυπικές μορφές οι οποίες απορρέουν από το κράτος, αλλά υπάρχουν και άτυπες οι οποίες προέρχονται από την ιδιωτική πρωτοβουλία και στηρίζονται σε στον μεγαλύτερο βαθμό στην εθελοντική προσφορά. Στην Ελλάδα, ο εθελοντισμός λόγω κυρίως των οικονομικών συνθηκών αλλά και γιατί αποτελεί μία μη αμειβόμενη

εργασία, δεν χαρακτηρίζεται από μεγάλα ποσοστά. Ακόμα, είναι γεγονός, πως στην Ελλάδα και σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές πόλεις, η συμμετοχή των πολιτών σε φορείς κοινωνικής προσφοράς είναι αισθητά μικρότερη.

Ωστόσο στην διάρκεια των τελευταίων ετών η κοινωνικό- οικονομική κρίση που επικρατεί στην Ελλάδα, έχει δημιουργήσει μία ανάγκη για ενεργή συμμετοχή σε φορείς κοινωνικής προσφοράς. Το ποσοστό των ομάδων και των ατόμων που πάσχουν και χρήζουν βοήθειας είναι αρκετά μεγάλο, ενώ σε συνδυασμό με την αναληψία του κρατικού μηχανισμού συνθέτουν ένα θλιβερό σκηνικό. Μεγάλο μέρος του πληθυσμού ζει κάτω από το όριο της φτώχειας και δυσκολεύεται αισθητά να βιοπορισθεί. Έτσι, υπάρχει η επιτακτική ανάγκη ευαισθητοποίησης του κοινωνικού συνόλου, και η κινητοποίηση του σχετικά με τις δράσεις της Κοινωνίας των Πολιτών.

2.2 Κοινωνία των Πολιτών και κοινωνικό κεφάλαιο

Συνταυτιζόμενη έννοια με την κοινωνία των πολιτών (και κατά συνέπεια με την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία) – τουλάχιστον κατά μία άποψη (Putman), η οποία την συνδέει με την τοπική συμμετοχή/ πρωτοβουλία των πολιτών – είναι η έννοια του κοινωνικού κεφαλαίου. Ειδικότερα, η αμοιβαιότητα και η εμπιστοσύνη είναι που δημιουργούν τις στενές σχέσεις ανάμεσα στην κοινωνική και, ιδίως, αλληλέγγυα οικονομία και στο κοινωνικό κεφάλαιο (Νικολόπουλος – Καπογιάννης, 2013).

Κάθε μέλος σε μία κοινωνία, στα πλαίσια της κοινωνίας των πολιτών και γενικότερα της αλληλεγγύης, λειτουργεί συνεργατικά με τα υπόλοιπα, αξιοποιώντας τις διαφορετικές εμπειρίες και προτάσεις προς έναν κοινό σκοπό για το καλό του γενικού συνόλου, δημιουργώντας το κοινωνικό κεφάλαιο. Σύμφωνα με τον Μπουρντιέ, το κοινωνικό κεφάλαιο ορίζεται ως το δίκτυο των «μόνιμων» και «χρήσιμων» σχέσεων του καθενός, που δημιουργούν, κατ' ορθότερη άποψη, «ασθενείς» δεσμούς εμπιστοσύνης και κοινών αξιών, πέρα από οικογενειακούς και συγγενικούς δεσμούς, και που, ταυτόχρονα, δημιουργούν πρόσβαση σε οικονομικούς πόρους (Νικολόπουλος – Καπογιάννης, 2013). Δημιουργούνται με τον τρόπο αυτό κοινωνικοί δεσμοί οι οποίοι διέπουν το σύνολο της ζωής του ατόμου σε μία κοινωνία.

Μέσα τόσο από τον ιδιωτικό όσο και από τον δημόσιο βίο, τα άτομα συμμετέχουν σε θεσμούς, φορείς, και πρακτικές με τις οποίες ενδυναμώνεται σημαντικά το κοινωνικό κεφάλαιο. Αυτή η συνεχόμενη συνδιαλλαγή μεταξύ των ατόμων είναι που οδηγεί στην ανταλλαγή αξιών και προσδοκιών, έτσι ώστε να μπορούν να δρουν συντονισμένα και δυναμικά με στόχο την επίτευξη των επιδιώξεων που τίθενται. Είναι πολύ σημαντική η διεργασία αυτή, καθώς μέσα από το κοινωνικό κεφάλαιο διατυπώνονται νέες προοπτικές και απόψεις οι οποίες είναι σεβαστές από το σύνολο, ενώ είναι επιτακτικό να αξιοποιούνται τα καλά στοιχεία που εντοπίζονται. Έτσι, το κοινωνικό κεφάλαιο θα δράσει με τέτοιο τρόπο ώστε να ενδυναμωθεί η κοινωνία των πολιτών και να δημιουργηθούν οι κατάλληλοι και απαραίτητοι φορείς που θα λειτουργούν προς το κοινό συμφέρον, με την ενεργή συμμετοχή του κοινωνικού συνόλου.

2.3 Η Κοινωνία των Πολιτών πριν την οικονομική κρίση

Η επικρατέστερη άποψη σχετικά με την Κοινωνία των Πολιτών, υποστηρίζει πως η ύπαρξή της στην Ελλάδα πριν την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης ήταν ιδιαίτερα ασθενική. Ωστόσο και για την συγκεκριμένη άποψη υπάρχουν αμφισβητήσεις. Λαμβάνοντας υπ' όψιν κάποιες από τις αμφισβητήσεις, μπορεί να στηριχθεί μία ακριβέστερη ή ίσως ρεαλιστικότερη άποψη : η κοινωνία των πολιτών ενείχε και σήμερα έχει λίγους ισχυρούς θύλακες, αλλά γενικότερα και πάντως συγκριτικά με άλλες χώρες έως την έκρηξη της οικονομικής κρίσης, παρέμενε μη ανεπτυγμένη (Σωτηρόπουλος, 2004).

Η δημόσια και ιδιωτική σφαίρα ελέγχονταν για πολλά χρόνια από τις κομματικές παρατάξεις οι οποίες μονοπωλούσαν σε έναν βαθμό την κοινωνική προσφορά. Η προσφορά στα πλαίσια της κρατικής μηχανής αποτυπωνόταν στην θεσμοθετημένη πρόνοια. Το κράτος πρόνοιας είναι μια μορφή οργάνωσης του κράτους που έχει προκύψει στις ανεπτυγμένες χώρες με τις οικονομικές συνθήκες της αγοράς που επικρατούσαν στον εικοστό αιώνα. Ένα από τα βασικά γνωρίσματά του είναι η επέμβαση του στις οικονομικές και βιομηχανικές σχέσεις, προκειμένου να καθιερωθεί η ισότητα της ευκαιρίας μεταξύ ατόμων και κοινωνικών ομάδων και έτσι να εξασφαλισθούν τα μέσα επιβίωσης για τα άτομα και τις ομάδες. Μέσω αυτού λοιπόν γίνονταν οι όποιες συντονισμένες προσπάθειες για την προσφορά βοήθειας στις κοινωνικές ομάδες που έπασχαν. Ακόμα, οι εθελοντικές οργανώσεις, οι οποίες αποτελούν μία έκφραση της κοινωνίας των πολιτών, ήταν ελάχιστες, ενώ δεν υπήρχε και η αναμενόμενη συμμετοχή από τους Έλληνες πολίτες, σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Ακόμα, οι οργανώσεις αυτές που υπήρχαν χαρακτηρίστηκαν και ταυτίστηκαν όχι μόνο από την εξάρτησή τους από το κράτος, αλλά και από την απροθυμία τους να αναπτύξουν αυτονομία και ουσιαστική παρουσία καθώς το υπάρχον πολιτικό σύστημα ασκούσε έλεγχο στην δράση τους.

Η κοινωνική πρόνοια αποτελεί κατά μία έννοια πρόγονο της κοινωνίας των πολιτών, αφού στοχεύει στην άμβλυνση και την κάλυψη των κοινωνικών αναγκών όχι όμως και την επίλυσή τους. Οι πρακτικές και οι δράσεις που περιλαμβάνονται στα παραπάνω πλαίσια, διαφοροποιούνται ανάλογα με τον τόπο στον οποίο συγκροτούνται.

Ακόμα, η έκφραση της κοινωνικής προσφοράς ποικίλλει και διαφοροποιείται έντονα ανάλογα τη χρονική περίοδο η οποία μελετάται. Συγκεκριμένα, από την αρχαιότητα ακόμα, ο άνθρωπος προσπαθεί να συνδράμει κοινωνικά ευάλωτες ομάδες (π.χ. βρέφη, παιδιά, ηλικιωμένοι, άρρωστοι). Με την πάροδο των χρόνων και όσο οι κοινωνίες συγκροτούνταν, υπήρξε η ανάγκη η διαδικασία αυτή να γίνει περισσότερο συντονισμένη, αλλά και στα πλαίσια τις κρατικής θεσμοθέτησης. Σημαντικό είναι η κοινωνική πολιτική να ασκείται με τρόπο ανάλογο προς τις ανάγκες του κοινωνικού συνόλου.

Στην περίπτωση της Ελλάδας, πριν την εμφάνιση της κρίσης, τα άτομα βίωναν μία πραγματικότητα η οποία δεν ίσχυε ουσιαστικά. Υπήρχε μία θεωρητική ευημερία, καθώς τα ποσοστά των ανέργων ήταν χαμηλά, και το ποσοστό των ατόμων που αντιμετώπιζαν δυσκολίες ήταν μικρό. Καθώς λοιπόν το πρόβλημα δεν απασχολούσε άμεσα το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού, δεν υπήρχε η απαραίτητη ευαισθητοποίηση. Οι περισσότεροι δεν πίστευαν πως κάποια ανάλογη δυσκολία μπορούσε να συμβεί και σε αυτούς, και έτσι δεν δρούσαν οργανωμένοι, στηριζόμενοι μόνο στις κρατικές παροχές.

Ωστόσο, η δυναμική του Κράτους αποδείχθηκε μηδαμινή σε σχέση με τις συνθήκες που σταδιακά άρχισαν να δημιουργούνται. Για τον λόγο αυτό και τα άτομα ξεκίνησαν να αναλαμβάνουν τόσο ατομικά όσο και ομαδικά δράση και να δρουν παράλληλα και συμπληρωματικά σε πολλές περιπτώσεις με τους κρατικούς φορείς. Έτσι με την είσοδο της κρίσης το σκηνικό φάνηκε να διαφοροποιείται και να αλλάζει με σταδιακό τρόπο, όπως θα αναλύσουμε και στην συνέχεια.

2.4 Η Κοινωνία των πολιτών μετά την είσοδο της οικονομικής κρίσης

Η πρόσφατη οικονομική κρίση που μαστίζει την Ελληνική κοινωνία τα τελευταία χρόνια, έχει δημιουργήσει συνθήκες που καθιστούν μεγάλο μέρος του πληθυσμού σε δυσμενή θέση, ενώ στερεί από το κοινωνικό κράτος τους πόρους αλλά και την δυνατότητα αναβάθμισης. Έτσι, το Κράτος χαρακτηρίζεται από μια έντονη ανεπάρκεια ως προς την δυναμική, την ποιότητα αλλά και την αποτελεσματικότητα, όσο αφορά την κοινωνική αλληλεγγύη.

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αναδείχθηκαν με την οικονομική κρίση είναι αυτό της ανεργίας. Η ανεργία αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα των σύγχρονων κοινωνιών καθώς το φάσμα των επιπτώσεών της είναι μεγάλο και

επηρεάζει το σύνολο της ζωής ενός ανθρώπου, ενώ εξελίσσεται σε μορφή μάστιγας τόσο στην περίπτωση της Ελλάδας, όσο και γενικότερα στην Ευρώπη. Σημαντικό είναι όμως να ορίσουμε την έννοια της ανεργίας. Έτσι, σύμφωνα με το γενικά αποδεκτό ορισμό, άνεργοι είναι όσοι είναι ικανοί προς εργασία, θέλουν να εργασθούν με τον τρέχοντα μισθό αλλά δεν βρίσκουν απασχόληση. Τα τρία αυτά κριτήρια, δηλ. ικανότητα, επιθυμία και ύπαρξη θέσεων απασχόλησης, προσδιορίζουν την κατηγορία των εργατών που θεωρούνται άνεργοι (Θεοδώρου, 1998). Η ανικανοποίητη αυτή ανάγκη για εργασία φαίνεται να επηρεάζει εκτός από τον βιοπορισμό και την ψυχολογία του ανθρώπου.

Αναλυτικότερα, η ανεργία αποτέλεσε ένα από τα σοβαρότερα αίτια εξαθλίωσης του κοινωνικού συνόλου και σε συνδυασμό με τις μειώσεις των οικονομικών απολαβών (μισθοί, συντάξεις κ.α.) ώθησε ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού να ζει κάτω από τα όρια της φτώχειας. Πολλοί συνάνθρωποι έχουν βρεθεί στο σημείο να μην μπορούν να εξασφαλίσουν σημαντικά μέσα για την επιβίωση τους. Τέτοια είναι το φαγητό, η στέγη, ο ρουχισμός και άλλα τα οποία δεν πρέπει να στερείται κανένας άνθρωπος. Δημιουργούνται με τον τρόπο αυτό έντονες οικονομικές ανισότητες μεταξύ των ατόμων που έχουν εργασία και αυτών που δεν έχουν με αποτέλεσμα ανάλογα την περίπτωση και τον κοινωνικό αποκλεισμό των ανέργων.

Ακόμα, ένα σημαντικό ζήτημα που προέκυψε τα τελευταία χρόνια και αφορά ανθρώπους που χρήσουν κοινωνικής πρόνοιας, είναι το έντονο μεταναστευτικό ρεύμα μεγάλο μέρος του οποίου δέχθηκε και η Ελλάδα. Τα άτομα αυτά που εισήλθαν στην χώρα αύξησαν σημαντικά το ποσοστό των ανθρώπων που είχαν ανάγκη για βοήθεια. Οι ανάγκες και εδώ σχετίζονται με τον βιοπορισμό τον ρουχισμό, την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη κ.α.

Οι συνθήκες αυτές δημιούργησαν έντονες ανισότητες οι οποίες από την μία λειτούργησαν σαν αφορμή για δραστηριοποίηση του κοινωνικού συνόλου, και από την άλλη ως πρόφαση για εκδήλωση ρατσιστικών συμπεριφορών. Οι κρατικοί μηχανισμοί δεν κάλυπταν επαρκώς τις ανάγκες των ευπαθών ομάδων. Η αδυναμία αυτή σχετίζεται άμεσα με την οικονομική κρίση, καθώς το κράτος δεν διέθετε τους απαραίτητους πόρους για την παροχή των απαραίτητων. Οι κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες, σε συνδυασμό με την ανεπάρκεια των κρατικών φορέων,

δημιούργησαν την ανάγκη για την ανάπτυξη μίας δραστήριας και αποτελεσματικής κοινωνίας των πολιτών.

Ωστόσο, για την εφαρμογή αποτελεσματικών στρατηγικών, θα πρέπει να απομακρυνθεί το κοινωνικό σύνολο από τον συμβατικό τρόπο σκέψης. Είναι σημαντικό να γίνει κατανοητός πλήρως ο ρόλος της κοινωνίας των πολιτών και να υπάρξει η απαραίτητη ευαισθητοποίηση η οποία θα δημιουργήσει τις προοπτικές για ενεργή συμμετοχή. Καθοριστικό παράγοντα διαδραματίζει η έννοια του εθελοντισμού στην κοινωνία των πολιτών αφού πολλοί από τους φορείς δεν προσφέρουν κάποια οικονομική αμοιβή στηριζόμενοι κυρίως στους εθελοντές.

Ακόμα, σημαντικός παράγοντας για την δημιουργία και την εξέλιξη των φορέων της κοινωνίας των πολιτών, είναι οι προσφερόμενοι πόροι. Πολλοί από αυτούς προέρχονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία βοήθησε σε μεγάλο βαθμό στην ανάπτυξη μίας περισσότερο ηχηρής και δυναμικής κοινωνίας των πολιτών σε τομείς της μετανάστευσης, της προστασίας των ανθρώπινων δικαιωμάτων και την καταπολέμηση των διακρίσεων, της υγείας, αφού το κράτος υστερεί στην προσφορά αντίστοιχων πόρων.

Συμπερασματικά, με την είσοδο της κρίσης, η κοινωνία εμφάνισε κάποιες προβληματικές, από τις οποίες δημιουργήθηκαν συνθήκες που έπληξαν μεγάλο μέρος του πληθυσμού. Οι κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις ήταν αυτές που ουσιαστικά ανάγκασαν το κοινωνικό σύνολο να δράσει. Έτσι, σταδιακά με πρωτοβουλίες οι οποίες προέρχονταν από διαφορετικούς τομείς, αναπτύχθηκαν διάφοροι φορείς που εντάσσονται στην κοινωνία των πολιτών, με σημαντικό παραγόμενο έργο στο ενεργητικό τους. Ο κάθε φορέας έχει διαφορετικές επιδιώξεις ως στόχο. Ενδεικτικά, υπάρχουν τα συσσίτια τα οποία μπορεί να οργανώνονται είτε από τους δήμους είτε και από εκκλησιαστικούς φορείς, οι τράπεζες τροφίμων, οι ΜΚΟ (Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις), οι οποίες δραστηριοποιούνται σε διάφορους τομείς, τα κοινωνικά παντοπωλεία, κ.α. Στο επόμενο κεφάλαιο θα αναλύσουμε διεξοδικά κάποιους από τους φορείς της κοινωνίας των πολιτών, με σκοπό να γνωρίσουμε περισσότερο την δράση και τον σκοπό τους.

Κεφάλαιο 3ο: Φορείς της κοινωνίας των πολιτών

3.1 Συσσίτια

Τα συσσίτια αποτελούν δραστηριότητα στην οποία μοιράζονται μεγάλες ποσότητες φαγητού σε ανθρώπους που το έχουν ανάγκη. Σύμφωνα με τον Μπαμπινιώτη, αποτελούν τα γεύματα που μαγειρεύονται για μεγάλο αριθμό ατόμων. Συσσίτια παρατηρούνται

κιάλας από την [Εικόνα 5Συσσίτιο](#) περίοδο της

αρχαιότητας, όπου αποτελούσαν τα κοινά γεύματα στα οποία τις περισσότερες φορές συμμετείχαν άνδρες κάθε ηλικίας στα πλαίσια κοινωνικών ή θρησκευτικών εθίμων. Σήμερα τα συσσίτια αποτελούν έναν από τους σημαντικότερους φορείς της κοινωνίας των πολιτών, αφού συντελούν στην παροχή βοήθειας ευπαθών κοινωνικών ομάδων. Η διοργάνωση τους ποικίλλει καθώς μπορεί να παρέχονται από διαφορετικούς φορείς (π.χ. δήμοι, εκκλησία, σχολεία κ.α.). Η παραπάνω πρακτική αποτελεί ένα παράδειγμα ατομικής αντιμετώπισης του υποσιτισμού όπου το άτομο ενεργεί μόνο του σε κάθε στιγμή στην εύρεση του περισσεύματος, στη συλλογή και στην κατανάλωση (Μάργαρη, 2012). Τα συσσίτια με την μορφή όπως τα γνωρίζουμε σήμερα αποτελούν μία σχετικά πρόσφατη ενταγμένη έννοια στο λεξικό των ανθρώπων. Δημιουργήθηκαν, έτσι ώστε να αντιμετωπισθεί το πρόβλημα της φτώχειας το οποίο απασχολεί έντονα τις κοινωνίες. Πολύ σημαντικό τόσο γενικότερα για τους φορείς της κοινωνίας των πολιτών, όσο και ειδικότερα για τα συσσίτια, είναι η εθελοντική προσφορά. Τα άτομα που εργάζονται έτσι ώστε να παράγουν και να μοιράσουν το

φαγητό, δεν μισθώνονται, αντίθετα προσφέρουν εθελοντικά την εργασία τους με σκοπό να βοηθήσουν τους συνανθρώπους τους που βρίσκονται σε άσχημη θέση.

Συσσίτια Δήμων

Τα συσσίτια εξασφαλίζουν το μεσημεριανό φαγητό σε αυτούς που το έχουν ανάγκη χωρίς την προσφορά κάποιου αντιτίμου στους κατοίκους του εκάστοτε δήμου που διοργανώνει τα γεύματα αυτά. Κάθε δομή παροχής συσσιτίων πληροί τις κείμενες υγειονομικές διατάξεις, έχει συγκεκριμένη ελάχιστη δυναμικότητα παροχής γευμάτων, λειτουργεί σε συγκεκριμένες προδιαγραφές και παράλληλα συνδέεται με τις τοπικές επιχειρήσεις, σχολεία και την τοπική κοινωνία για τη σίτιση των ωφελούμενων (Αδαμίδη- Κράσι- Μικεδάκη, 2016). Την περίοδο αυτή υπάρχουν αρκετά συσσίτια που λειτουργούν σε πολλούς δήμους ανά την Ελλάδα (π.χ. Αθήνα, Θεσσαλονίκη, κ.α.).

Εκκλησιαστικά συσσίτια

Καταφύγιο στα συσσίτια που διοργανώνει η εκκλησία και συγκεκριμένα οι εκάστοτε ενορίες βρίσκουν πολλοί από τους συμπολίτες μας. Και στην περίπτωση αυτή στα σημεία στα οποία διανέμει φαγητό η εκκλησία γίνεται το αδιαχώρητο, καθώς τα άτομα που βρίσκονται σε ανάγκη είναι πολλά και χρειάζονται την βοήθεια που προσφέρεται. Θέλοντας να είναι συνεπής στις αρχές που χαρακτηρίζουν τον χριστιανισμό, είναι γνωστή για το φιλανθρωπικό της έργο, για την βοήθεια που προσφέρει σε όσους το έχουν ανάγκη (Μάργαρη, 2012). Τα συσσίτια της εκκλησίας είναι γνωστά και ως γεύματα αγάπης, αφού στηρίζονται στην προσφορά αγάπης μέσα από την σίτιση. Άστεγοι, άποροι, μετανάστες, οικογένειες που δεν έχουν τα προς το ζην, μονογονεϊκές οικογένειες θα βρουν μια ανοιχτή αγκαλιά στα συσσίτια των ενοριών και των δήμων, που έχουν φροντίσει να προσφέρουν γεύματα και πακέτα τροφίμων και ειδών πρώτης ανάγκης.

Σχολικά Συσσίτια

Η οικονομική κρίση και η αδυναμία των οικογενειών να εξασφαλίσουν τα προς το ζην, αντικατοπτρίζεται και στην σχολική κοινότητα. Έτσι, πολλοί μαθητές δεν σιτίζονται επαρκώς, με αποτέλεσμα ακόμα και περιστατικά λιποθυμίας μέσα στο

σχολείο. Το κράτος στην προσπάθεια του να προστατεύσει τα παιδιά από τον υποσιτισμό, σχεδίασε ένα είδος συσσιτίων που αρχικά αφορά σχολικές μονάδες εντός αττικής στις οποίες φοιτούν μαθητές από χαμηλά οικονομικά στρώματα, ή και παιδιά μεταναστών που αντιμετωπίζουν δυσκολίες. Στα πλαίσια αυτά θα διανέμεται εντός της σχολικής μονάδας καθημερινά ένα μικρογεύμα έτσι ώστε να τρέφονται όσο το δυνατόν περισσότερα παιδιά. Τα μαθητικά συσσίτια εισήχθησαν και επιβλήθηκαν σ' όλες τις πολιτισμένες χώρες για λόγους υγιεινολογικούς, κοινωνικούς και παιδαγωγικούς (Στεφάνου, 1940). Σύμφωνα με την κυρία Χριστοφιλοπούλου το πρόγραμμα αυτό πιθανολογείται να ενταχθεί και σε σχολεία σε όλες τις πόλεις της Ελλάδας εξαιτίας των ανησυχητικών διαστάσεων που έχει πάρει το φαινόμενο του υποσιτισμού. Ακόμα, μία σημαντική δράση που έχει ξεκινήσει στα σχολεία είναι ο τοίχος της καλοσύνης στον οποίο κρεμάει ο καθένας ότι μπορεί και αυτός που το έχει ανάγκη μπορεί να πάει και να πάρει από εκεί αυτό που χρειάζεται. Είναι σημαντικό στην πρακτική αυτή ότι δεν υπάρχει η στιγματοποίηση καθώς μπορεί κάποιος να αισθάνεται άσχημα να δει κάποιος ότι βρίσκεται σε δύσκολη θέση έχει ανάγκη. Με τον τοίχο της καλοσύνης λοιπόν δεν ζητά άμεσα βοήθεια από κάποιον και μπορεί πιο εύκολα να πάρει αυτό που ο ίδιος χρειάζεται.

3.2 Τράπεζα τροφίμων (Ίδρυμα για την καταπολέμηση της πείνας)

Όπως προαναφέρθηκε και παραπάνω, ο υποσιτισμός ειδικά στην Ελλάδα, έχει αναδειχθεί σε ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα όπως μπορεί να παρατηρήσει κανείς και από την σχετική απογραφή της τράπεζας τροφίμων για τους ωφελούμενους (2017), τα ποσοστά των οποίων είναι απογοητευτικά.

Μεγάλη βοήθεια στην [Εικόνα 6](#) Αποτίμηση ωφελούμενων σύμφωνα με καταγραφή της τράπεζας τροφίμων.

προσπάθεια για την εξάλειψη

του υποσιτισμού, προσφέρει η Τράπεζα τροφίμων. Όπως αναφέρεται στην ιστοσελίδα του ίδιου του φορέα, ιδρύθηκε το 1995, ως ανεξάρτητο και αυτοδιοίκητο κοινωφελές ίδρυμα (Προεδρικό Διάταγμα ΦΕΚ 540/21.6.95). Είναι ο 1^{ος} φορέας στην Ελλάδα με αποκλειστικό σκοπό την καταπολέμηση της πείνας και τον περιορισμό της σπατάλης. Από την ίδρυσή της εντάσσεται ως ισότιμο μέλος στην Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Τραπεζών Τροφίμων (FEBA), φέρνοντας στην Ελλάδα το πρότυπο και την δομή των υπολοίπων Τραπεζών Τροφίμων της Ευρώπης (Τράπεζα τροφίμων).

Συγκεκριμένα, όπως διατυπώνεται και στην σελίδα του φορέα, «σήμερα ακόμη περισσότερο από ποτέ, την εποχή της σοβαρής οικονομικής κρίσης που περνάει η Ελλάδα, ένα πολύ μεγάλο ποσοστό ανθρώπων της σύγχρονης Ελλάδας

[Εικόνα 7 Τρόφιμα που συγκεντρώνονται στις αποθήκες της τράπεζας](#)

πεινούν και υποσιτίζονται σε επικίνδυνο βαθμό. Ένας και μοναδικός σκοπός μας κινητοποιεί. Να μειώσουμε έως και να εξαλείψουμε τον υποσιτισμό των ασθενέστερων κοινωνικών ομάδων στην Ελλάδα». Μέσω του φορέα αυτού γίνεται μία προσπάθεια έτσι ώστε να ευαισθητοποιηθεί το κοινωνικό σύνολο, τόσο ως προς τον υποσιτισμό, όσο και ως προς την καλύτερη διαχείριση των τροφίμων. Σε αποθήκη τροφίμων δύο ορόφων με βιομηχανικό αναβατόριο, δύο θαλάμους ψύξεως, δύο θαλάμους καταψύξεως, παλετοφόρα και όλο τον απαραίτητο εξοπλισμό, συγκεντρώνει προσφορές από εταιρίες παραγωγής και εμπορίας τροφίμων, τις οποίες διαθέτει δωρεάν σε επιλεγμένα συσσίτια και ιδρύματα όλης της Αττικής (Τράπεζα τροφίμων, διαχείριση τροφίμων).

Οι δράσεις της τράπεζας τροφίμων είναι πολύ σημαντικές, καθώς βοηθά μεγάλο ποσοστό των ατόμων που το έχουν ανάγκη. Ωστόσο το έργο του φορέα αυτό αποτελεί μία σύμπραξη που απαρτίζεται από εθελοντές, ιδιώτες, επιχειρήσεις οι οποίοι δρουν συμμετοχικά στην παροχή και τον διαμοιρασμό των τροφίμων. Εκτός από το φαγητό προσφέρουν χαρά και ελπίδα στους ανθρώπους καθώς κάποιος εργάζεται για να

βοηθήσει και να προσφέρει κάτι σημαντικό γι' αυτούς. Τέλος και για τον φορέα αυτό είναι πολύ σημαντική τόσο, η προσφορά των εθελοντών οι οποίοι μαγειρεύουν και απογράφουν και κατανέμουν τα τρόφιμα, όσο και αυτή των επιχειρήσεων οι οποίες είναι αυτές που ως επί το πλείστον προσφέρουν τα τρόφιμα.

3.3 Κοινωνικά Παντοπωλεία

Ως κοινωνικό παντοπωλείο ορίζεται το κατάστημα το οποίο διανέμει, δωρεάν και σε τακτική βάση, τρόφιμα, είδη παντοπωλείου, είδη ατομικής ανάγκης, κατεψυγμένα προϊόντα, είδη ένδυσης και υπόδησης, βιβλία, παιχνίδια, κλπ, σε άτομα που το έχουν ανάγκη. Το παντοπωλείο λειτουργεί με συγκεκριμένες προδιαγραφές, και συνδέεται με τοπικές επιχειρήσεις, σχολεία και την τοπική κοινωνία για την συλλογή των παραπάνω

προϊόντων.

Επιπλέον μέσω της Δομής, παρέχονται και υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής υποστήριξης και πληροφόρησης με στόχο την ενδυνάμωση και κοινωνική

ενσωμάτωση των ωφελούμενων

[Εικόνα 8 Κοινωνικό Παντοπωλείο Δήμου Ρεθύμνης](#)

(Αδαμίδη- Κράσι- Μικεδάκη, 2016). Ο θεσμός του "Κοινωνικού Παντοπωλείου" ξεκίνησε με πρωτοβουλία του Δήμου Αθηναίων και επεκτείνεται σε άλλες περιοχές. Τα κοινωνικά παντοπωλεία είναι θεσμοθετημένοι από το κράτος φορείς. Συγκεκριμένα, τα κοινωνικά παντοπωλεία ιδρύονται σύμφωνα με τις διατάξεις του Νόμου 4071/201260, και τα περισσότερα συνδέονται άρρηκτα με τον Δήμο στον οποίο ανήκουν, ενώ διοικούνται από την κοινωνική υπηρεσία του δήμου.

Σήμερα υπάρχουν πάνω από 150 κοινωνικά παντοπωλεία τα οποία προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε άτομα που το έχουν ανάγκη. Τα παντοπωλεία αυτού του είδους διαθέτουν προσωπικό, αποθηκάριους, βοηθητικό και διοικητικό προσωπικό καθώς και κοινωνικό λειτουργό. Το προσωπικό των συγκεκριμένων φορέων αναφέρεται στο καταστατικό, το οποίο μπορεί να παρουσιάζει διαφοροποιήσεις μεταξύ των κοινωνικών παντοπωλείων. Για τον λόγο αυτό υπάρχουν και διαφορές σε σχέση με τον τρόπο υλοποίησης των δράσεων αλλά και γενικότερα στην δομή των παντοπωλείων.

Βασικότερη επιδίωξη των κοινωνικών παντοπωλείων αποτελεί η κάλυψη των βασικών αναγκών των ανθρώπων που δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις της καθημερινότητας (διανομή τροφίμων και ειδών πρώτης ανάγκης). Ακόμα, προσφέρεται και υποστήριξη από τους αρμόδιους κοινωνικούς λειτουργούς, που απασχολούνται στις δομές των φορέων, σε κοινωνικά και οικονομικά ευπαθείς ομάδες και οικογένειες. Τέλος, στα προϊόντα τα οποία διατίθεται από τα κοινωνικά παντοπωλεία, τίθενται εξαιρετικά αυστηρές προδιαγραφές ώστε να εξασφαλίζονται όλες οι συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας, προέρχονται κυρίως από καταστήματα και επιλεγμένους προμηθευτές, ενώ επιδιώκεται και η συνεισφορά πολιτών. Η ποιότητά τους είναι εξαιρετική όπως και τα προϊόντα τα οποία αγοράζουν από αντίστοιχες αλυσίδες σούπερ μάρκετ και τηρούν όλους τους προδιαγεγραμμένους ελέγχους.

3.4 Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

Οι ΜΚΟ έχουν προβληματίσει ιδιαίτερα τους θεωρητικούς της πολιτικής επιστήμης και των διεθνών σχέσεων, χωρίς, όμως το ενδιαφέρον να περιορίζεται στα όρια των τελευταίων, αφού τόσο η οικονομική επιστήμη όσο και επιμέρους διεπιστημονικές προσεγγίσεις όπως η γεωπολιτική και η διεθνής πολιτική οικονομία έχουν, πλέον, ενσωματώσει στις αναλύσεις τους το φαινόμενο της κοινωνίας των πολιτών (Κουπίδης, 2005). Έτσι, τις τελευταίες δεκαετίες οι μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) απολαμβάνουν μια πρωτοφανή επίδραση και εμπλέκονται σε ένα ευρύ φάσμα ζητημάτων που επηρεάζουν τις κοινωνίες, ακόμα και την καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Κινητοποιούν τους πολίτες οι οποίοι δραστηριοποιούνται ενεργά συμβάλλοντας την κοινωνία των πολιτών. Εντοπίζονται έτσι σημαντικά προβλήματα που αγνοούνται πολλές φορές, διαδίδονται αξίες και κανόνες. Μέσω των μη κυβερνητικών οργανώσεων εκπροσωπούνται οι ευπαθείς κοινωνικές ομάδες διεκδικώντας σημαντικά δικαιώματα.

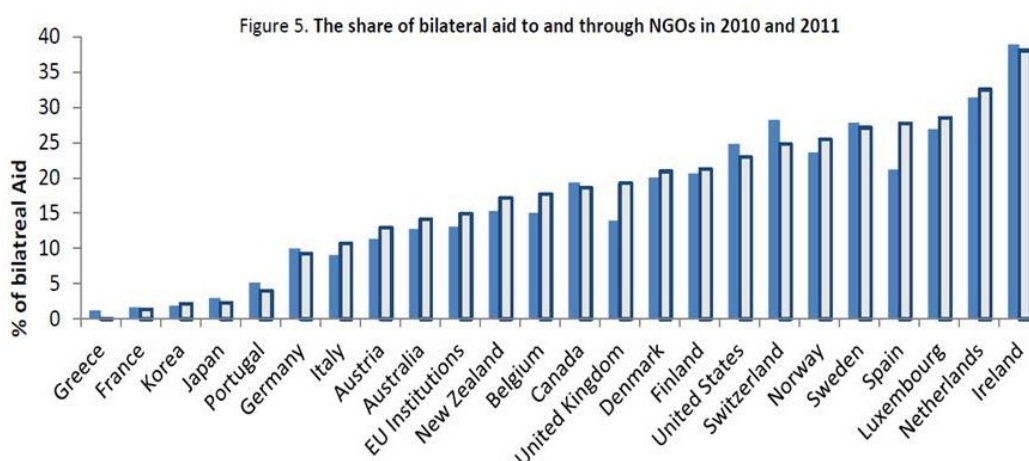
Με την ευρύτερή του σημασία, ο χαρακτηρισμός «μη κυβερνητικός» μπορεί να αποδοθεί σε οποιονδήποτε εθελοντικό και ανοιχτό θεσμό που επιτελεί μια δημόσια λειτουργία χωρίς να εντάσσεται στην κυβέρνηση ή στο πεδίο που αυτή εργάζεται. Η διατύπωση αυτή περιλαμβάνει σχεδόν κάθε είδους ομάδα εκτός από ιδιωτικές επιχειρήσεις, επαναστατικές ή τρομοκρατικές ομάδες και πολιτικά κόμματα (Φραγκονικολόπουλος, 2007).

Σύμφωνα με τον ΟΗΕ (Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών), ο όρος ΜΚΟ χρησιμοποιείται συνήθως για να αναφερθεί σε οργανισμούς που δεν αποτελούν μέρος της κυβέρνησης και δεν είναι συμβατοί με το οικονομικό όφελος. Υπάρχουν ωστόσο και περιπτώσεις κατά τις οποίες οι ΜΚΟ χρηματοδοτούνται εξ ολοκλήρου ή εν μέρει από την κυβέρνηση, χωρίς να υπάρχει κάποια - εμφανής τουλάχιστον - ανάμειξη των κυβερνητικών εκπροσώπων με την λειτουργία της οργάνωσης. Ο ορισμός μη κυβερνητική οργάνωση φαίνεται να καλύπτει μια τεράστια ποικιλία θεσμών: από ενώσεις εθελοντών, φιλανθρωπικά σωματεία, αναπτυξιακούς οργανισμούς μέχρι κινήματα για την ειρήνη και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Για να γίνει περισσότερο κατανοητή η έννοια των ΜΚΟ είναι σημαντικό να διακριθούν σε κατηγορίες με βάση δύο κριτηρίων:

- Διάκριση με βάση το είδος των κινήτρων που δραστηριοποιεί το κοινωνικό σύνολο.
- Διάκριση με βάση την αποδοχή ή μη του σκοπού τον οποίο η ΜΚΟ υπερασπίζεται.

Η ανάπτυξη και η δημιουργία των ΜΚΟ ποικίλλει ανάλογα με την χώρα δράσης καθώς τα ποσοστά διαφέρουν όπως φαίνεται και από τον παρακάτω πίνακα. Στην

Source: DAC CRS

Εικόνα 9. Ποσοστά των ΜΚΟ σε διάφορες χώρες

Ελλάδα τα ποσοστά είναι ιδιαίτερα μικρά σε σύγκριση με άλλες χώρες ζήτημα που

πρέπει να προβληματίζει καθώς δεν υπάρχει η αναμενόμενη συμμετοχή. Ωστόσο, κατά τη τελευταία δεκαετία οι ελληνικές ΜΚΟ αλλά και παραρτήματα διεθνών ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στον ελλαδικό χώρο, έχουν επιτύχει σε σημαντικό βαθμό την ευαισθητοποίηση του ελληνικού κοινού για τα προβλήματα των ευπαθών κοινωνικών ομάδων αλλά και για τη συμμετοχή τους στις δράσεις των οργανώσεων αυτών.

Σημαντική δράση των ΜΚΟ στην Ελλάδα σχετίζεται με την διαχείριση της μεταναστευτικής κρίσης. Η

βοήθεια έγκειται στην διάσωση των ανθρώπων από την θάλασσα, στην σίτισή τους, στην στέγαση αλλά και στην ιατροφαρμακευτική τους περίθαλψη. Είναι πολύ

σημαντικά τα αγαθά που τους προσφέρονται παρά τους μηδαμινούς πόρους που διαθέτουν δημιουργώντας στα άτομα αυτά μία αίσθηση φροντίδας και υποστήριξης. Τέλος η συμβολή των εθελοντών είναι εξαιρετικά σημαντική για την αποτελεσματικότερη δράση των ΜΚΟ.

[Εικόνα 10 Διάσωση μεταναστών από μέλη ΜΚΟ](#)

Κεφάλαιο 4ο : Δομές προσφοράς στην Πάτρα

Η Ελλάδα στην διάρκεια των τελευταίων ετών, έχει έρθει αντιμέτωπη με μία από της δυσκολότερες οικονομικές κρίσης μετά την μεταπολίτευση. Η έντονη οικονομική ύφεση έχει δημιουργήσει σημαντικά προβλήματα τόσο σε κρατικό επίπεδο, όσο και στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Το ποσοστό των ατόμων που αντιμετωπίζουν δυσκολίες είναι αρκετά αυξημένο, ενώ οι δυσκολίες σχετίζονται με διαφορετικούς τομείς της ανθρώπινης ζωής.

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα το οποίο έχει αναδειχθεί από την οικονομική κρίση είναι αυτό της ανεργίας. Οι άνεργοι βρίσκονται σε αρκετά δύσκολη θέση καθώς λόγω της οικονομικής τους δυσπραγίας δυσκολεύονται να εξασφαλίσουν για τον εαυτό ή και τις οικογένειές τους ακόμα και τα απαραίτητα όπως σίτιση ή ρουχισμό κλπ. Η ανεργία ωστόσο εκτός από τον οικονομικό τομέα, επηρεάζει έντονα και την ψυχολογία των ατόμων αφού πολλοί από αυτούς αισθάνονται άχρηστοι και φτάνουν στο σημείο να αντιμετωπίζουν μέχρι και προβλήματα κατάθλιψης.

Ακόμα, η μετανάστευση έχει αναδείξει μία εξαιρετικά ευάλωτη ομάδα ανθρώπων οι οποίοι αντιμετωπίζουν και αυτοί σοβαρά προβλήματα βιοπορισμού και υγειονομικής φροντίδας. Πολλές φορές λόγω των κοινωνικών και θρησκευτικών τους χαρακτηριστικών αποκλείονται από την κοινωνία και δυσκολεύονται αισθητά να ενσωματωθούν.

Για όλες τις παραπάνω δυσκολίες είναι πολύ σημαντικός ο ρόλος που διαδραματίζει η κοινωνία των πολιτών στην γενικότερη διαχείριση της κρίσης. Σημαντικοί φορείς που έχουν αναδειχθεί τα τελευταία χρόνια εξαιτίας των αναγκών που δημιούργησε η οικονομική κρίση είναι: τα συσσίτια που διοργανώνονται σε πολλούς δήμους, οι τράπεζες τροφίμων, τα κοινωνικά παντοπωλεία, καθώς και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ). Η συνδρομή τους είναι σημαντική για την διαχείριση της κρίσης καθώς όχι μόνο παρέχουν τα αναγκαία στα άτομα που τα χρειάζονται, αλλά ταυτόχρονα ευαισθητοποιούν το κοινωνικό σύνολο διδάσκοντας οικουμενικές αξίες οι οποίες είναι απαραίτητες για την πορεία της ζωής τους

Περιγραφή της Έρευνας

Το ερώτημα της έρευνας που διεξήχθη στην παρούσα εργασία είναι αν, πώς και πόσο επηρέασε το βάθεμα της κρίσης την λειτουργία των κοινωνικών δομών. Τα μεθοδολογικά εργαλεία που επιλέχθηκαν στην έρευνα αυτή ήταν οι συνεντεύξεις στις κοινωνικές δομές του Δήμου Πατρέων και συγκεκριμένα η ημιδομημένη συνέντευξη. Για τον λόγο αυτό προετοιμάστηκαν συγκεκριμένες ερωτήσεις για τους συνεντευξιζόμενους τις οποίες παραθέτουμε στο τέλος στο παράρτημα της παρούσας εργασίας. Οι ερωτήσεις αυτές του ερωτηματολογίου χρησιμοποιήθηκαν ως οδηγός για την διεξαγωγή των συνεντεύξεων, κατά την διάρκεια των οποίων έγινε κάποια τροποποίηση του περιεχομένου τους ανάλογα με τον συνεντευξιζόμενο με στόχο την εμπάθυνση για την εξαγωγή καλύτερων συμπερασμάτων. Η συνέντευξη αποτελεί ένα πολύ-εργαλείο άντλησης πρωτογενούς υλικού, καθιστά δε δυνατή τη μορφοποίηση ώστε να καλύπτει ποικίλες ερευνητικές ανάγκες. Ευνόητο είναι πως υπάρχουν πολλοί και ποικίλοι τρόποι οργάνωσης μιας συνέντευξης ανάλογα με τις ερευνητικές ανάγκες, αλλά και τις ιδιαιτερότητες τόσο του ερευνητικού αντικειμένου όσο και του ερευνώμενου πληθυσμού (Λάζος, 1998).

Ο λόγος για τον οποίο επιλέχθηκε η ημιδομημένη συνέντευξη είναι γιατί παρέχει την δυνατότητα ευελιξίας των ερωτήσεων, προσθέτοντάς διευκρινιστικές ερωτήσεις για μεγαλύτερη εμπάθυνση σε θέματα που θεωρούνται σημαντικά είτε από τον συνεντευξιζόμενο είτε από εκείνον που παίρνει την συνέντευξη. Ο ερευνητής επίσης μέσω των προσημειωμένων ερωτήσεων του έχει θέσει τα βασικά σημεία τα οποία πρέπει οπωσδήποτε να απαντηθούν για την επιτυχία της έρευνας και με τον τρόπο αυτό βάζει δικλείδες ασφαλείας ώστε η συνέντευξη που διεξάγεται να μην βγει εκτός θέματος παίρνοντας την μορφή αφήγησης. Πρέπει, όμως, να αναφέρουμε ότι είναι δυνατόν να μην ερωτηθούν όλα τα σημεία της ημιδομημένης συνέντευξης με την ίδια ακριβώς σειρά ή να μην εμβαθύνει στα ίδια σημεία με όλους τους συμμετέχοντες. Τα βασικά αυτά σημεία παίζουν το ρόλο ενός χάρτη που υπενθυμίζει στον ερευνητή κάθε φορά το θέμα του αλλά και το που θέλει να φτάσει. Η επιλογή της διαδρομής όμως μπορεί να μην είναι κάθε φορά η ίδια δίνοντας στον ερευνητή την δυνατότητα να επιλέγει διαφορετικά μονοπάτια ή δρόμους ανάλογα με την περίπτωση.

Η Έρευνα

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε την περίοδο του Ιουνίου και Ιουλίου 2018 στην Πάτρα. Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνήσει αν και με ποιο τρόπο επηρεάζεται η λειτουργία των διαφόρων κοινωνικών δομών καθώς η κρίση μεγαλώνει. Στόχος ήταν να διεξαχθούν συνεντεύξεις από όλους τους κοινωνικούς φορείς που λειτουργούν στον Δήμο Πατρέων. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω κατά την διεξαγωγή της έρευνας διαπιστώθηκε ότι πολλές δομές που λειτουργούσαν στον εν λόγω Δήμο σήμερα δεν υφίστανται πια. Από τις πέντε δομές που λειτουργούσαν στον Δήμο στις αρχές της εκδήλωσης της κρίσης σήμερα υπάρχουν τρεις, το κοινωνικό παντοπωλείο, η Ιερά Μητρόπολη και το λαϊκό φροντιστήριο.

Συγκεκριμένα στον δήμο Πατρέων τα τελευταία χρόνια λειτουργούσαν αρκετές κοινωνικές δομές που στόχο είχαν να στηρίζουν με κάποιο τρόπο τα άτομα που έχουν ανάγκη.

Τράπεζα χρόνου

Μια από αυτές τις δομές ήταν η *τράπεζα χρόνου*. Η Τράπεζα Χρόνου του Δήμου Πατρέων, στόχευε στη δημιουργία ενός δικτύου συναλλαγής υπηρεσιών και προϊόντων, έτσι ώστε να συμβάλλει στην αντιμετώπιση της φτώχειας και των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν κυρίως ευπαθείς κοινωνικές ομάδες. Ήταν μια σύμπραξη που αποτελείται από τον Δήμο Πατρέων και πιο συγκεκριμένα την Αντιδημαρχία Εθελοντισμού, ισότητας των φύλλων, ΜΚΟ, ένταξης μεταναστών και εξυπηρέτησης του Πολίτη του Δήμου Πατρέων και την Αστική Μη κερδοσκοπική εταιρεία «ΣΤΗΡΙΞΗ». Η τράπεζα χρόνου πλέον δεν υπάρχει ως δομή στον δήμο Πατρέων.

Κοινωνικό Ιατρείο Αλληλεγγύης

Άλλη μια δομή που δυστυχώς είχε την ίδια κατάληξη με την τράπεζα χρόνου είναι το *Κοινωνικό ιατρείο Αλληλεγγύης*. Το Κοινωνικό Ιατρείο Αλληλεγγύης δημιουργήθηκε τον Απρίλιο του 2012, με πρωτοβουλία του Ιατρικού Συλλόγου Πατρών με τη συμβολή της Ένωσης Ιατρών Νοσοκομείων Αχαΐας, των μελών ΔΕΠ πανεπιστημίου, του Συλλόγου Φοιτητών Ιατρικής και τη στήριξη του Δήμου. Η δομή αυτή έπαυε να λειτουργεί μετά το 2016.

Το λαϊκό φροντιστήριο αλληλεγγύης παρέχει δωρεάν μαθήματα σε παιδιά που δεν έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν κάποιο ενισχυτικό μάθημα πέραν των μαθημάτων που δέχονται στο σχολείου. Εθελοντές καθηγητές κατά την διάρκεια του σχολικού έτους, αλλά και στις περιόδους εξετάσεων διδάσκουν τα μαθήματα των ειδικοτήτων τους σε παιδιά που το έχουν ανάγκη. Σήμερα το λαϊκό φροντιστήριο αλληλεγγύης παρέχει την δυνατότητα στους μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης όλα τα μαθήματα κορμού και προσανατολισμού, ενώ τα παιδιά της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης μπορούν να παρακολουθήσουν τα μαθήματα Γλώσσα και Μαθηματικά. Η δομή αυτή στηρίζει μέχρι και σήμερα τους μαθητές των ευπαθών οικογενειών.

Για το Λαϊκό φροντιστήριο του Δήμου Πατρέων ερωτήθηκε η κυρία Παλαιοκώστα Φωτεινή υπεύθυνη γραμματέας Αντιδημαρχίας Παιδείας και Αθλητισμού, η οποία με περίσσια προθυμία βοήθησε στην διεξαγωγή της παρούσας έρευνας. Το «Λαϊκό φροντιστήριο Αλληλεγγύης» λειτουργεί από το 2012 και σκοπός του είναι η παροχή δωρεάν μαθημάτων- βοηθητικής εκπαίδευσης. Τα μαθήματα αυτά μπορούν να τα παρακολουθούν τα παιδιά των ανέργων, των φτωχών αυτοαπασχολουμένων, των εργατοϋπαλλήλων, καθώς και των μικρομεσαίων αγροτών.

Η δομή αυτή, όπως κατηγορηματικά δήλωσε η κυρία Παλαιοκώστα, έχει καλή σχέση με το Κράτος, όμως δεν συνεργάζεται με άλλους φορείς, ενώ οι στόχοι που έχει θέσει έχουν επιτευχθεί στον μέγιστο βαθμό.

Η έννοια της κοινωνικής προσφοράς προσδιορίζεται από την ερωτηθείσα του φορέα ως «η δυνατότητα κάλυψης των κενών που απορρέουν από την αδυναμία του εκπαιδευτικού συστήματος προσφέροντας αξιόλογη εκπαίδευση σε άτομα που δεν έχουν την ικανότητα να πληρώσουν φροντιστήρια».

Το ποσοστό συμμετοχής των πολιτών στην λειτουργία της δομής ξεπερνά το 85%. Όσον αφορά τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο φορέας και στην περίπτωση αυτή είναι τα οικονομικά. Το οικονομικό επίπεδο είναι επίσης εκείνο που επηρεάστηκε περισσότερο με το βάθεμα της κρίσης για την δομή αυτή.

Ο αριθμός των εθελοντών που προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στην δομή, όπως και το πλήθος των ατόμων των ευπαθών ομάδων που σχετίζονται με την κρίση έχουν

αυξηθεί, όπως δηλώνει η εκπρόσωπος της δομής. Οι πολίτες δεν παρέχουν καμία οικονομική ενίσχυση στην δομή, ενώ η προσφορά των εθελοντών για τον φορέα και τις δράσεις του θεωρείται από τον φορέα πολύ σημαντική. Τέλος, ο φορέας προσαρμόζει τις δράσεις ανάλογα με τις κοινωνικές ανάγκες με επιτυχία.

Κοινωνικό Παντοπωλείο

Το *κοινωνικό παντοπωλείο* είναι μια δομή μέσω της οποίας παρέχονται τρόφιμα, είδη παντοπωλείου, είδη ατομικής υγιεινής, είδη ένδυσης και υπόδησης κ.α. σε άτομα με οικονομικές δυσκολίες και άτομα που ζουν κάτω από τα όρια της φτώχειας. Πιο συγκεκριμένα τα οικονομικά όρια που έχει καθορίσει ο Δήμος Πατρέων είναι πιο πάνω από τα επίσημα όρια φτώχειας όπως αυτά έχουν καθοριστεί από το αρμόδιο υπουργείο της χώρας μας. Επιπρόσθετα παρέχεται ψυχοκοινωνική στήριξη στα άτομα, με στόχο την βελτίωση του επιπέδου της ζωής τους.

Πιο συγκεκριμένα το κοινωνικό παντοπωλείο προσφέρει καθημερινά πάνω από 200 μερίδες φαγητού. Εξυπηρετεί τουλάχιστον 400 νοικοκυριά και προσφέρει πρωινό και δεκατιανό σε 1200 παιδιά που το έχουν ανάγκη και φοιτούν στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Παρέχει επίσης σίτιση στα παιδιά των οικονομικά αδύναμων οικογενειών που συμμετέχουν στα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης του Δήμου Πατρέων.

Ως μελέτη περίπτωση το κοινωνικό παντοπωλείο, όπου το επίσημο όνομα του φορέα είναι «Δομές Παροχής Βασικών Αγαθών: Κοινωνικό Παντοπωλείο, Παροχή Συσσιτίου» παρουσιάζεται από την συντονίστρια της δομής και κοινωνική λειτουργός, κα Αλεξανδρίδη Βασιλική. Η δραστηριοποίηση της δομής έγκειται στην παροχή βασικών αγαθών για τις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού του δήμου (κοινωνικά ή οικονομικά) αλλά και γενικά για όλους τους πολίτες του, στην παροχή συσσιτίων και γενικά στην λειτουργία κοινωνικού παντοπωλείου. Το «Γραφείο Δημοτικής Μέριμνας» λειτουργεί στον Δήμο Πατρέων από το 1999 και συνεργάζεται με το Κράτος καλά και συχνά συνεργάζεται και με άλλους φορείς. Οι στόχοι που έχει βάλει η δομή έχουν επιτευχθεί μέχρι σήμερα στον μέγιστο βαθμό, παρόλο που η συμμετοχή των πολιτών στις δράσεις της είναι ελάχιστη.

Με βάση την πολιτική τους η έννοια της κοινωνικής προσφοράς ορίζεται ως «την δυνατότητα να μπορείς να εξυπηρετήσεις άμεσα και αποτελεσματικά το αίτημα του πολίτη», όπως σημειώνει η κα Αλεξανδρίδη.

Το βασικό πρόβλημα της δομής είναι το οικονομικό, το οποίο έχει επηρεαστεί αρνητικά κατά την διάρκεια της κρίσης. Παρόλα αυτά ο αριθμός των εθελοντών έχει αυξηθεί, όσο η κρίση στην χώρα μας βαθαίνει, όπως αντίστοιχα έχει αυξηθεί και το πλήθος των ευπαθών ομάδων. Δυστυχώς το οικονομικό πρόβλημα της δομής δεν στηρίζεται από τους πολίτες του δήμου, οι οποίοι δεν ενισχύουν οικονομικά την δομή.

«Οι κοινωνικές ανάγκες», επισημαίνει η συντονίστρια της δομής, «είναι αυτές που καθορίζουν τις δράσεις της δομής, οι οποίες οργανώνονται με επιτυχία». Σε αντίθεση με την οικονομική ενίσχυση, η εθελοντική προσφορά για τον φορέα και τις δράσεις του από μια μερίδα πολιτών είναι τεράστια.

Ιερά Μητρόπολη Πατρών

Όλες οι ενορίες που υπάγονται στην Ιερά Μητρόπολη Πατρών παρέχουν καθημερινή σίτιση σε άπορους συμπολίτες μας, ο αριθμός των οποίων ανέρχεται κατά μέσο όρο στους 30 ανά ενορία. Κάθε ενορία επίσης παρέχει ένδυση και παιχνίδια σε όσους τα χρειάζονται και τα οποία έχουν δοθεί ως δωρεά από τους πολίτες του Δήμου. Παράλληλα, ενισχύει με υποτροφίες τους φοιτητές που έχουν οικονομικές δυσκολίες, έχοντας ταυτόχρονα δημιουργήσει εστία για τους μαθητές του εκκλησιαστικού λυκείου Πατρών, ίδρυμα για την φιλοξενία των απόρων συνοδών ασθενών, αλλά και παιδικό εκκλησιαστικό σταθμό.

Ως τρίτη μελέτη περίπτωσης έχουμε την Ιερά Μητρόπολη Πατρών, η οποία οργανώνει συσσίτια από το 2016 στον δήμο Πατρέων. Ο Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Πατρών κ.κ. Χρυσόστομος εξηγεί πως «σκοπός τους είναι η βοήθεια των ανθρώπων που έχουν ανάγκη σίτισεως». Οι δικαιούχοι στους οποίους απευθύνεται είναι «οποιοσδήποτε έχει την ανάγκη και πληροί τις προϋποθέσεις και τα κριτήρια προς παροχή σίτισης».

Όπως και στην προηγούμενη μελέτη περίπτωσης έχουν καλή σχέση με το κράτος και συχνά συνεργάζονται με άλλους φορείς. Επίσης όπως συμβαίνει και με την προηγούμενη περίπτωση η Ιερά Μητρόπολη Πατρών, όπως τονίζει ο Μητροπολίτης

Πατρών έχει επιτύχει τους στόχους που έχει θέσει στον μέγιστο βαθμό. Το ποσοστό συμμετοχής των πολιτών στις δράσεις της Ιεράς Μητρόπολης Πατρών είναι ανάμεσα στο 65% με 85%, σε αντίθεση με το «Γραφείο Δημοτικής Μέριμνας».

Με βάση την πολιτική της Ιεράς Μητρόπολης Πατρών η έννοια της κοινωνικής προσφοράς προσδιορίζεται στην φράση «να μην υπάρξει άνθρωπος στην πόλη μας χωρίς πιάτο φαγητό».

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ιερά Μητρόπολη Πατρών είναι οικονομικά και το οικονομικό επίπεδο είναι που επηρέασε περισσότερο η κρίση στην λειτουργία του φορέα. Παρόλα αυτά ο αριθμός των εθελοντών έχει αυξηθεί καθώς βαθαίνει η κρίση. Επιπρόσθετα σε αντίθεση με το «Γραφείο Δημοτικής Μέριμνας» οι πολίτες ενισχύουν οικονομικά την δράση της Ιεράς Μητρόπολης Πατρών.

Η Ιερά Μητρόπολη Πατρών προσαρμόζει τις δράσεις της επιτυχώς ανάλογα με την διαμόρφωση των κοινωνικών αναγκών της εκάστοτε χρονικής περιόδου. Η προσφορά των εθελοντών και σε αυτήν την μελέτη περίπτωση είναι μεγάλη.

Στο κλείσιμο της συνέντευξης ο εκπρόσωπος της Ιεράς Μητρόπολης Πατρών θέλησε να επισημάνει πως «Η αγάπη είναι εντολή του Θεού και όποιος αγαπάει προσφέρεται θυσιαστικά και εφευρίσκει τρόπους για να απαλύνει τις ανάγκες των συνανθρώπων του. Με αυτόν τον τρόπο προσφέρει στο Θεό.»

Συμπεράσματα

Παρατηρώντας συγκριτικά τις τρεις μελέτες περίπτωσης μπορούμε να εξάγουμε τα παρακάτω συμπεράσματα. Αν και οι σχέσεις των φορέων με το Κράτος χαρακτηρίζονται καλές υπάρχουν ακόμα περιθώρια βελτίωσης. Το ίδιο ακριβώς φαίνεται πως ισχύει και για τις δυο περιπτώσεις στην συνεργασία τους με άλλους φορείς με εξαίρεση το «Λαϊκό Φροντιστήριο», το οποίο δεν έχει καμία συνεργασία με οποιονδήποτε άλλο φορέα. Το κράτος χαρακτηρίζεται σε μεγάλο βαθμό ανεπαρκές ως προς την διαχείριση των ευπαθών ομάδων για τον λόγο αυτό είναι σημαντική η κοινωνία των πολιτών, η οποία δρα καλύπτοντας πολλές φορές τις αδυναμίες των κρατικών φορέων. Αναλυτικότερα, είναι επιτακτική η ανάγκη για ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών, καθώς μέσω αυτής επιτυγχάνεται η ευαισθητοποίηση αλλά και η ενεργή συμμετοχή του κοινωνικού συνόλου στην επίτευξη ενός σκοπού. Ο σκοπός σχετίζεται με την παροχή στήριξης και υποστήριξης στα άτομα που έχουν ανάγκη προσφέροντάς τους τόσο προϊόντα, όσο και ψυχοκοινωνική στήριξη μέσω κοινωνικών λειτουργών και ψυχολόγων.

Όπως παρουσιάστηκε από τους συνεντευξιζόμενους, οι στόχοι που βάζουν οι φορείς είναι εφικτοί και επιτεύξιμοι, παρόλο που και οι τρεις αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα. Επίσης, όλων των ερωτηθέντων φορέων η δράση προσαρμόζεται αρμονικά και επιτυχώς με τις εναλλασσόμενες κοινωνικές ανάγκες. Η Ιερά Μητρόπολη Πατρών και το «Λαϊκό Φροντιστήριο Αλληλεγγύης» έχουν σημαντικό ποσοστό συμμετοχής στις δράσεις από τους πολίτες σε σχέση με το «Γραφείο Δημοτικής Μέριμνας», όπου το ποσοστό συμμετοχής είναι λιγότερο από το 50%. Αυτό ενδεχομένως να συμβαίνει γιατί από τα παλιά χρόνια η Εκκλησία έχει ταυτιστεί στο μυαλό των Ελλήνων Χριστιανών με την έννοια της αλληλεγγύης και της βοήθειας στον συνάνθρωπο, αλλά επίσης υπάρχει ένας κοινός τόπος συνάντησης των πιστών. Έτσι η Ιερά Μητρόπολη μπορεί πιο εύκολα να επικοινωνήσει με τους πολίτες και να τους ενημερώσει για τις δράσεις της. Για το «Λαϊκό Φροντιστήριο Αλληλεγγύης» από την φύση του χρειάζεται πολλούς εθελοντές για να λειτουργήσει (καθηγητές από διάφορες ειδικότητες), που όπως φαίνεται οι αρμόδιοι το έχουν καταφέρει.

Με το βάθεμα της κρίσης οι τρεις φορείς επηρεάζονται σε οικονομικό επίπεδο αρνητικά, αλλά ο αριθμός των εθελοντών και στις τρεις περιπτώσεις παρουσιάζει

άνοδο. Άνοδο όμως παρατηρούν και οι τρεις φορείς στο πλήθος των ατόμων των ευπαθών ομάδων. Αυτό είναι απολύτως λογικό καθώς οι μισθοί μειώνονται όσο η κρίση μεγαλώνει, αλλά οι βασικές ανάγκες των ανθρώπων παραμένουν σταθερές. Παρόλα αυτά η αλληλεγγύη και η ανάγκη για αλληλοβοήθεια μεταξύ των ανθρώπων αναζωπυρώνεται, κάτι το οποίο είναι πολύ ενθαρρυντικό και αναγκαίο για την δράση των φορέων, όπως επισημαίνουν σύσσωμοι οι τρεις φορείς που ερωτήθηκαν.

Αξιοσημείωτη παρατήρηση αποτελεί ότι ο μόνος φορέας που ενισχύεται οικονομικά από τους πολίτες είναι η Ιερά Μητρόπολη Πατρών. Βέβαια η οικονομική ενίσχυση στα πλαίσια της Εκκλησίας είναι μια διαδικασία που έχει την αρχή της πολλά έως και εκατοντάδες χρόνια πίσω. Θα μπορούσαμε, δηλαδή να πούμε ότι η πράξη αυτή αποτελεί κάτι σαν λαϊκή παράδοση για τους χριστιανούς της χώρας μας.

Οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών είναι αρκετοί και καλύπτουν μεγάλο ποσοστό των ευπαθών ομάδων μέσω των δράσεών τους. Ωστόσο οι περισσότεροι στηρίζονται στην ιδιωτική πρωτοβουλία και όχι σε κρατική επιδότηση. Για τον λόγο αυτό, η συμμετοχή των εθελοντών στους συγκεκριμένους φορείς είναι καθοριστική για την αποτελεσματικότερη λειτουργία τους. Οι εθελοντές προσφέρουν την εργασία τους αφιλοκερδώς ζήτημα πολύ σημαντικό καθώς οι οργανώσεις αυτές δεν έχουν την δυνατότητα κρατικής χρηματοδότησης.

Βιβλιογραφία

- Αδάμ, Σ. & Παπαθεοδώρου, Χ. (2010). Κοινωνική οικονομία και Κοινωνικός αποκλεισμός, Αθήνα: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ - Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων.
- Αδαμίδα, Χ. Α. Μ., Κράσι, Ι. Α. Μ., & Μικεδάκη, Α. Α. (2016). Τράπεζα τροφίμων, δομή παροχής συσσιτίων, κοινωνικό παντοπωλείο. Η ιστορική εξέλιξη της διανομής τροφίμων στην Ελλάδα και ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού.
- Αφουξενίδης, Α. (2014). *Κοινωνικό κεφάλαιο και μη κυβερνητικές οργανώσεις στην Ελλάδα*. Κοινωνία πολιτών τεύχος 10
- Γιαννής, Ν. (2002), *Τι είναι Κοινωνία Πολιτών*; Έκδοση της ΜΚΟ, *Κίνηση πολιτών για μία ανοιχτή κοινωνία*, Αθήνα.
- Θεόδωρου Π. Λιάνου, Άννας Νταούλη-Ντεμούση (1998), *Οικονομική της εργασίας*, Αθήνα, Εκδόσεις: Ευγ. Μπένου
- Καβουνίδα, Τ. (2002). *Έρευνα για την Οικονομική και Κοινωνική Ένταξη των Μεταναστών*. Αθήνα: Παρατηρητήριο Απασχόλησης- Ερευνητική Πληροφορική Α.Ε.
- Κουπίδης, Α. (2005). *Μη κυβερνητικές οργανώσεις και διοίκηση: το παράδειγμα της επιστημονικής εταιρείας φοιτητών ιατρικής Ελλάδας (Ε.Ε.Φ.Ι.Ε.) από την εμπειρία στην τεκμηρίωση*, Καλαμάτα.
- Μάργαρη, Θ. (2012). *Ερευνητική εργασία, Αρχείο για τα συσσίτια της Αθήνας του 2011-2012*, Πάτρα
- Μουζέλης, Ν. (2002). *Το νόημα της κοινωνίας των πολιτών στο Μακροδημήτρης, Α (επιμ) Κράτος και κοινωνία των πολιτών*, Αθήνα: Μεταμεσονύκτιες εκδόσεις.
- Νικολόπουλος, Τ, Καπογιάννης, Δ. (2013). *Εισαγωγή στην κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία : Το μετέωρο βήμα μιας δυνατότητας* 2η έκδ. Αθήνα : Οι Εκδόσεις των Συναδέλφων.
- Παπαγεωργίου, Ν., & Τσιρώνης, Χ. (2013). Φύλο, Μετανάστευση και Οικονομική κρίση στην Ελλάδα: Η τρέχουσα συζήτηση. *Culture and Research*, 2, 101-120
- Στεφάνου, Δ. (1940) *Σχολική Υγιεινή μετά στοιχείων παιδολογίας*, εκδ. Η. Παυλόπουλος, Αθήνα.

- Σωτηρόπουλος Δ. (επιμ.), 2004, *Η άγνωστη κοινωνία πολιτών*, Αθήνα, Ποταμός.
- Τζελεπάκη, Δ., & Ναλμπάντης, Δ. (2015). Κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης.
- Πετράκη, Μ., & Υφαντόπουλος, Γ. (2014) Η Φτώχεια στο Δήμο Αθηναίων: Στατιστικοί Δείκτες και Ποιοτική Ανάλυση. *Κοινωνική Πολιτική*.
- Φραγκονικολόπουλος, Χ. (2014). *Ζητήματα Λογοδοσίας, Αντιπροσωπευτικότητας και Διαφάνειας στις Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις*. Στο Ι. Σεφεριάδη (επιμ.), *Η Δημοκρατική Λειτουργία σε Καμπή: Προκλήσεις και Απειλές στον Πρώιμο 21ο Αιώνα*. Αθήνα: Εκδόσεις Νήσος.
- Φωτόπουλος, Ν. (2007). *Αντιμετώπιση της κοινωνικής κρίσης στην καθημερινή ζωή*. Εκπαιδευτικό υλικό για τα κέντρα δια βίου μάθησης.
- Economou, C., Kaitelidou, D., Katsikas, D., Siskou, O., & Zafiropoulou, M. (2014). Impacts of the economic crisis on access to healthcare services in Greece with a focus on the vulnerable groups of the population1. *Social Cohesion and Development*, 9(2), 99-115.
- Λάζος, Γ. (1998), Το πρόβλημα της ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες: Θεωρία και πράξη, Αθήνα: Παπαζήσης.

Παράρτημα

Ερωτηματολόγιο έρευνας

Στα πλαίσια της πτυχιακής μου εργασίας στο τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων του ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας στο Μεσολόγγι με θέμα "Ο ρόλος της κοινωνίας των πολιτών στη διαχείριση της κρίσης (συσσίτια, τράπεζες τροφίμων, κοινωνικά παντοπωλεία κλπ)" διεξάγεται η παρακάτω έρευνα. Το ερωτηματολόγιο απαιτεί λίγα λεπτά για να συμπληρωθεί. Μετά το πέρας της έρευνας και της διεξαγωγής των αποτελεσμάτων θα μπορούσαμε να σας ενημερώσουμε αν το επιθυμείτε.

* Απαιτείται

1. Όνομα υπηρεσίας – φορέα *

---

2. Είδος δομής *

---

3. Δήμος στον οποίο υπάγεται η δομή *

---

4. Έτος σύστασης *

---

5. Σκοπός – Πολιτική φορέα *

---

6. Δικαιούχοι προς τους οποίους απευθύνεται *

---

7. Ποια είναι η σχέση σας με το Κράτος: *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

Αριστη

Καλή

Μέτρια

Άλλο: _____

8. Συνεργάζεστε με άλλους φορείς; *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Συνέχεια
- Συχνά
- Ποτέ
- Άλλο: _____

9. Σε τι βαθμό έχουν επιτευχθεί οι στόχοι σας; *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Μέγιστο
- Αρκετά
- Λίγο
- Άλλο: _____

10. Να προσδιορίσετε με βάση την πολιτική σας, την έννοια της κοινωνικής προσφοράς *

---

11. Ποιο είναι το ποσοστό συμμετοχής των πολιτών στις δράσεις σας; *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- > 85%
- 65% - 85%
- 50% - 64%
- < 50%

12. Τι είδους προβλήματα αντιμετωπίζετε συχνότερα; *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Οικονομικά
- Έλλειψη προσωπικού
- Έλλειψη οργάνωσης
- Δυσκολίες από γραφειοκρατία

13. Η κρίση έχει επηρεάσει την λειτουργία του φορέα; *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Σε οικονομικό επίπεδο
- Έχουν διογκωθεί οι ανάγκες σε βαθμό που να μην μπορούμε να τις καλύψουμε
- Μειώνονται οι εθελοντές
- Άλλο: _____

14. Ο αριθμός των εθελοντών έχει αυξηθεί στην κρίση; *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Ναι
 Όχι, έχει παραμείνει ο ίδιος
 Όχι, έχει μειωθεί

15. Η αύξηση των ευπαθών ομάδων σχετίζεται με την οικονομική κρίση; *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Ναι
 Όχι

16. Υπάρχει οικονομική ενίσχυση από τους πολίτες; *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Ναι
 Όχι

17. Οι δράσεις σας προσαρμόζονται ανάλογα με τις κοινωνικές ανάγκες; *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Ναι
 Όχι
 Γίνεται προσπάθεια, αλλά δεν πετυχαίνει πάντα

18. Πόσο σημαντική είναι η προσφορά των εθελοντών για τον φορέα και τις δράσεις του; *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Μεγάλη
 Μέτρια
 Μικρή
 Άλλο: _____

19. Τι άλλο θα θέλατε να επισημάνετε;

---

20. Συμπληρώστε το email σας αν επιθυμείτε να σας ενημερώσουμε για τα αποτελέσματα της έρευνας
